BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ

Haziran 2008 - Cilt XXIV - Sayı 3

Makaleler

Ünal TEKİNALP
Prof. Dr. Hasan PULAŞLI
Prof. Dr. Thomas M. J. MÖLLERS/Dr. Erhan TEMEL
Işıl ULAŞ
Doç. Dr. Kerim ATAMER
Doç. Dr. Zafer ZEYTİN
Yrd. Doç. Dr. Feyzan H. ŞEHİRALİ ÇELİK
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZDAMAR
Yrd. Doç. Dr. Rauf KARASU
Yrd. Doç. Dr. Zekeriyya ARI
Dr. Ömer KORKUT
Dr. Hülya ÇOŞTAN
Dr. Ertan DEMİRKAPI/Ar. Gör. Ali Haydar YILDIRIM
Ar. Gör. Şafak PARLAK
Ar. Gör. Armağan Ebru BOZKURT YÜKSEL

Kararlar

BANKA ve TİCARET HUKUKU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ (TÜRKİYE İŞ BANKASI VAKFI) - ANKARA

ISSN 1300-1396

SÖZKESEN MATBAACILIK TİC. LTD. ŞTİ.
İvoksan Matbaacılar Sitesi 558. Sok. No: 41 - Ankara Tel: 395 21 10

BANKA ve TİCARET HUKUKU DERGİSİ

DUYURU

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından düzenlenen sempozyum ve konferanslar ile diğer faaliyetlerimizi, zamanında ve eksiksiz takip edebilmek Enstitümüzün **http://bthae.ankara.edu.tr** adresinden mümkündür. Sempozyum ve konferanslarımıza katılmak için davetiye gerekmez. Bilimsel toplantılarımız tüm ilgililere açıktır.

Ayrıca meslektaşlarımızın elektronik posta adreslerini, Enstitümüze bildirmeleri halinde, faaliyetlerimiz bu yolla da Size duyurulacaktır.

BANKA VE TİCARET HUKUKU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
(T. İş Bankası A.Ş. Vakfı)

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
06590 Cebeci/Ankara
E-Posta: bthae@law.ankara.edu.tr
Tel: (0 312) 562 16 01-319 11 41-362 08 40

Sözkesen Matbaacılık Ltd. Şti.
Ankara, 10 Temmuz 2008

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

(yaygın süreli yayın)

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi yılda iki sayı olarak yayınlanan, Index to Foreign Legal Periodicals'da (IFLP) taranan hakemli bir dergidir.

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü

(Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı)

Adına Sahibi

Prof. Dr. İsmail KIRCA

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ali BOZER - Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ
Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN

Danışmanlar Kurulu

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK (Başkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Sabih ARKAN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali BOZER
Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI (Atılım Üniversitesi)
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ünal TEKİNALP
Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN (İstanbul Üniversitesi)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve Editör

Doç. Dr. Korkut ÖZKORKUT

Editör Yardımcıları

Dr. Cavid ABDULLAHZADE/Ar. Gör. Gaye BAYCIK

Publishing Secretary

Aysun DEMİRCİ

Banking and Commercial Law Journal

(Widespread Periodic Publication)

Banking and Commercial Law Journal is a refereed journal published bi-annually and cited in the Index to Foreign Legal Periodicals (IFLP).

Publisher

The Research Institute of Banking and Commercial Law

Representative of the Publisher

Prof. Dr. İsmail KIRCA

Publishing Board

Prof. Dr. Ali BOZER - Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ
Prof. Dr. Yaşar KARAYALÇIN

Advisory Board

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK (Başkent University)
Prof. Dr. Sabih ARKAN (Ankara University)
Prof. Dr. Ali BOZER
Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI (Atılım University)
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU (Gazi University)
Prof. Dr. Ünal TEKİNALP
Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN (İstanbul University)

Editor in Chief

Assoc. Prof. Dr. Korkut ÖZKORKUT

Vice Editors

Dr. Cavid ABDULLAHZADE/Research Assist. Gaye BAYCIK

Publishing Secretary

Aysun DEMİRCİ

BATİDER YAYIN İLKELERİ*

1- Dergiye gönderilen yazılar başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Yazılar, yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, Enstitü bütün yayın haklarına sahip olur; Enstitü'nün izni olmadan başka bir yerde yayınlanamaz.

2- Yayın Kurulunca ilk değerlendirilmesi yapılan ve BATİDER yayın ilkelerine uygun olarak düzenlenmemiş olduğu tespit edilen yazılar, hakeme gönderilmeden önce, yayın ilkeleri doğrultusunda düzeltilmesi için yazara iade edilir.

3- Yayın Kurulunca ilk değerlendirilmesi yapılan ve BATİDER yayın ilkelerine uygun olan yazılar hakeme gönderilir, hakemden gelen rapor doğrultusunda yazının yayınlanmasına, yazardan rapor çerçevesince düzeltme istenmesine ya da yazının geri çevrilmesine karar verilir ve yazar en kısa sürede durumdan haberdar edilir.

4- BATİDER'de yayınlanacak olan makalelerin İngilizce adının ve tepe başlığının yazar tarafından makale ile birlikte gönderilmesi gerekmektedir.

5- Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adresleri ile telefon numaralarını ve varsa e-mail adreslerini bildirmelidirler.

6- Makaleler bilgisayarda times (times new roman), ana metin 11 punto, dipnotu 9 punto, kaynakça 10 punto, yazı aralığı 1.5 aralık şeklinde hazırlanıp, bir diskette [RTF (zengin metin) veya Microsoft Word 5.1 for Macintosh formatıyla] ve bir nüsha A4 boyutunda bilgisayar çıktısı halinde verilmelidir.

Ayrıca incelemeler, **bthae@law.ankara.edu.tr.** adresine başvuru yazısıyla birlikte gönderilebilir.

7- İncelemenin/Makalenin başlığı, siyah ve tümü büyük harf karakterinde olmalıdır. Başlığın hemen altında sayfa sağına yanaştırılmış olarak yazar adı belirtilmeli ve soyadın sonuna bir yıldız konulmalıdır. Yıldızlı dipnotta ise, yazarın üniversitesi veya bağlı olduğu kurum ile unvanı belirtilmelidir.

Örn.: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

8- Metin içerisindeki kısaltmalarda, kısaltılacak isim veya başlık metinde ilk defa kullanıldığında kısaltılmadan ve parantez içinde kısaltması belirtilerek kullanılmalı veya kısaltılmış isim ya da başlık karşılıkları ile kısaltmalar cetvelinde gösterilmeli; dipnotlarda kullanılan kısaltmalara ise, sadece kısaltmalar cetvelinde yer verilmelidir.

9- Metin içerisinde kullanılan yabancı kelimeler italik olarak belirtilmelidir.

(*) Dergide çıkan herhangi bir yazıya atıf yapmak isteyenler **BATİDER/Batider** rumuzunu kullanabilirler.

10- Yargıtay kararlarına yapılacak atıflar, aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir:

11. HD, 17.11.1981, E. 4528, K. 4880.

11- Metin içerisindeki başlıklar aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir:

I. SİYAH VE TÜMÜ BÜYÜK HARF

1. Siyah ve Sadece İlk Harfler Büyük

A- Siyah ve Sadece İlk Harfler Büyük

a- Beyaz ve Sadece İlk Harfler Büyük

aa- Beyaz ve Sadece İlk Harfler Büyük

12- Dipnotlarda, yazarın soyadı italik ve küçük harfle, ilk adı sadece baş harfi ile gösterilmeli; eser adı düz harfle yazılmalı; aynı yazara ait birden fazla esere yollamada bulunulması halinde kullanılan kısaltmalar kaynakçada gösterilmelidir.

Eserlere yapılan ilk atıflar, *yazarın soyadı*, adı.: kitabın adı, yayın yeri ve tarihi, sayfa sayısı şeklinde yazılmalı; aynı esere yapılan sonraki atıflarda, *yazarın soyadı*, gerekliyse kitabın kısaltılmış adı ve sayfa numarası belirtilmelidir.

Örn.: (1) *Karayalçın,* Y.: Ticaret Hukuku Dersleri C. I, Ticarî İşletme, Ankara 1968, s. 55.

(2) *Karayalçın,* Y.: Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri, BATİDER 1975, C. VIII, S. 2, s. 55.

(3) *Karayalçın,* Tescilin Etkileri, s. 55.

Yabancı yayınlara yapılan atıflarda da aynı usûl izlenmeli ve kullanılan kısaltmalar, kısaltmalar cetvelinde gösterilmelidir.

Örn.: *Sorkin,* S.: Limited Liability in Multimodal Transport and the Effect of Deregulation, 13 Tul. Mar. L. J. 1988-1989, s. 285.

13- Kaynakça, eserlere yapılan ilk atıflara uygun olarak düzenlenmeli, ancak yazarın ad ve soyadı kalın ve küçük harfle belirtilmeli; süreli yayınlarda yer alan eserlerin ise ilk sayfa numaraları kaynakçada gösterilmelidir.

Örn.: Sorkin, S.: Limited Liability in Multimodal Transport and the Effect of Deregulation, 13 Tul. Mar. L. J. 1988-1989, s. 285 vd.

BANKA VE TİCARET HUKUKU DERGİSİ

Yayınlayan

BANKA VE TİCARET HUKUKU ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
(Türkiye İş Bankası A. Ş. Vakfı)

Haziran 2008 Cilt XXIV Sayı 3

Makaleler

Ünal Tekinalp
Türk Ticaret Hukukunu Ticari İşletme Bağlamında Yeniden Düşünmek 5-16

Dr. Hasan Pulaşlı, Profesör
Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Oy Hakkındaki İmtiyazın Sınırı ve Etkisiz Olduğu Haller 19-32

Dr. Thomas M. J. Möllers, Profesör/**Dr. Erhan Temel**
Sermaye Piyasası Hukukunda Düzenleme ve Denetimde Etkinlik Ampirik ve Ekonomik Argümanların Özel, Ceza ve Kamu Hukuku Yaptırımlarına Gerekçe Olarak Kullanılması 35-86

Işıl Ulaş
Yolcuların Bedeni Zararlarında Sigortacıların Sıralamalı Sorumluluğu Sorunu 89-100

Dr. Kerim Atamer, Doçent
2002 Atina Sözleşmesi'nde ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Deniz Yolu İle Yolcu Taşıma Sözleşmesi 103-213

Dr. Zafer Zeytin, Doçent
Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın (CISG) Uygulama Alanına İlişkin Bir İnceleme.....217-264

Dr. Feyzan Hayal Şehirali Çelik, Yardımcı Doçent
İngiliz ve Alman Patent Uygulamaları Örneğinde Avrupa Patentlerinin Koruma Kapsamının Belirlenmesi.....267-306

Dr. Mehmet Özdamar, Yardımcı Doçent
Alman Hukukunda Sigorta Ombudsmanlığı.....309-328

Dr. Rauf Karasu, Yardımcı Doçent
Üç Boyutlu Biçim ve Hareket Markaları.....331-354

Dr. Zekeriyya Arı, Yardımcı Doçent
Avrupa Topluluğu Rekabet Hukukunda Teşebbüslere Verilen Yüzde Ona Kadar Para Cezasının Tespitine İlişkin Son Gelişmeler.....357-386

Dr. Ömer Korkut, Araştırma Görevlisi
Ticaret Unvanı Kullanımıyla Marka Hakkına Tecavüz Hakkında Bir İnceleme.....389-399

Dr. Hülya Çoştan, Araştırma Görevlisi
Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümlerine Göre Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirmede Özel Hak Sahiplerinin Korunması.....403-431

Dr. Ertan Demirkapı, Araştırma Görevlisi/
Ali Haydar Yıldırım, Araştırma Görevlisi
İsviçre Borçlar Kanunu'nda Limited Ortaklıklar Hukuku Alanında Yapılan Yeni Düzenleme.....435-466

Şafak Parlak, Araştırma Görevlisi
Roaming Sözleşmesi.....469-498

Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, Araştırma Görevlisi
İspat Hukuku Bakımından Kambiyo Senetleri.....501-535

Kararlar

Harun Keskin, Araştırma Görevlisi.....539-560

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları (2007-2008)..... 561

BANKING AND COMMERCIAL LAW JOURNAL

Published by

THE RESEARCH INSTITUTE OF BANKING AND COMMERCIAL LAW

June 2008 Volume XXIV Number 3

Articles

Ünal Tekinalp
Reconsider the Turkish Commercial Law in the Context of Commercial Enterprise.....5-16

Dr. Hasan Pulaşlı, Professor
Limit of the Privilege in Voting Right and Situations in which it is ineffective according to the Draft Turkish Commercial Code 19-32

Dr. Thomas M. J. Möllers, Professor/**Dr. Erhan Temel**
Efficiency in Arrangement and Supervision in Capital Markets Law
The Usage of Empiric and Economic Arguments as Legal Grounds of Private, Penal and Public Law Sanctions 35-86

Işıl Ulaş
The Problem of Sequential Liability of Insurers' in the Personal Injuries of Passengers 89-100

Dr. Kerim Atamer, Associated Professor
Carriage of Passengers and Their Luggage by Sea According to the 2002 Athens Convention and the Draft Turkish Commercial Code.....103-213

Dr. Zafer Zeytin, Associated Professor
A Study about Sphere of Application of United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG).....217-264

Dr. Feyzan Hayal Şehirali Çelik, Assistant Professor
The Determination of the Scope of Protection of European Patents at the Example of British and German Patent Practices.....267-306

Dr. Mehmet Özdamar, Assistant Professor
Insurance Ombudsman in German Law.....309-328

Dr. Rauf Karasu, Assistant Professor
Three-dimensional Trademarks and Motional Trademarks.....331-354

Dr. Zekeriyya Arı, Assistant Professor
Recent Developments on the Fine Imposed up to Ten Percent for Undertakings in the Competition Law of European Community.....357-386

Dr. Ömer Korkut, Research Assistant
A Study on Trademark Infringement by Using Tradename.....389-399

Dr. Hülya Çoştan, Research Assistant
The Protection of Special Rights Owners in Merger, Demerger and Type Changes According to the Terms of Draft Turkish Commercial Code.....403-431

Dr. Ertan Demirkapı, Research Assistant
Ali Haydar Yıldırım, Research Assistant
The New Regulation of the Limited Liability Company Law in the Swiss Code of Obligations.....435-466

Şafak Parlak, Research Assistant
Roaming Agreement.....469-498

Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, Research Assistant
Negotiable Instruments in the Context of Law of Evidence.....501-535

Court Decisions

Harun Keskin, Research Assistant.....539-560
Publication List of The Research Institute of Banking and Commercial Law (2007-2008).....561

İSPAT HUKUKU BAKIMINDAN KAMBİYO SENETLERİ

Ar. Gör. Armağan Ebru BOZKURT YÜKSEL

İSPAT HUKUKU BAKIMINDAN KAMBİYO SENETLERİ

Armağan Ebru BOZKURT YÜKSEL*

I. GENEL OLARAK SENET VE KAMBİYO SENEDİ

1. Senet Kavramı ve Çeşitleri

Kanuni veya kesin delillerin en önemlisini teşkil eden senet, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun 287-336. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanun'da senedin tanımı yapılmamıştır. Ancak doktrinde yazarlar tarafından yapılan tanımlardan çıkan ortak sonuç senedin, düzenleyenin aleyhine delil teşkil eden yazılı bir belge olduğu şeklindedir[1]. Senedi düzenleyenin, düzenleme esnasında senedin kendisi aleyhine delil teşkil etmesi iradesiyle hareket etmesi şart değildir. Zira tesadüfî olarak verilen, bu yönde bir iradenin mevcut olmadığı durumlarda, örneğin, taraflardan birinin diğerine yazdığı mektupta olduğu gibi, senedi düzenleyenin onun kendi aleyhine delil teşkil etmesini düşünmediği hallerde de yazılı belge senet sayılacaktır[2].

Senetten söz edilebilmesi için öncelikle bir yazılı belgenin bulunması, bu belge üzerinde onu düzenleyenin (aleyhine delil teşkil edecek kişinin) imzası, mührü veya el ile yapılmış bir işareti olması gerektiği ve senet metninin belgelendirdiği hukuki işlem hakkında tam bir bilgiyi içermesi gerektiği belirtilmektedir. Düzenleyen kişinin imzasını

(*) Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

(1) *Kuru*, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C. II, İstanbul 2001, s. 2073; *Berkin*, M. N.: İspat Hukukunda Senet Delili ve Yazılı Şekil, İÜHFM, C. XII, S. 1, İstanbul 1946, s. 1177; *Karafakih*, İ. H.: Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952, s. 180; *Ansay*, S. Ş.: Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1957, s. 279; *Bilge*, N.: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 2. B., 1967, s. 487; *Postacıoğlu*, İ. E.: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s. 596; *Aygün*, M. Y.: Senet (Belgit), Yargıtay Dergisi, C. 3, S. 1, Ocak 1977, s. 247; *Önen*, E.: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s. 240; *Şengül*, S.: Özel Hukukta ve Vergi Hukukunda Delil Sistemi, Maliye Dergisi, S. 47, Eylül-Ekim 1980, s. 72; *Üstündağ*, S.: Medeni Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000, s. 637; *Alangoya*, H. Y.: Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2000, s. 278.

(2) *Kuru*, C. II, s. 2074.

taşımayan belge, senet sayılmayacaktır[3]. İmza bir kişinin el mahsulüdür. İmzanın önemi, senet metninin, sadır olduğu kişiye aidiyetinin belirlenmesi bakımından ortaya çıkmaktadır[4].

Senet genellikle kâğıt üzerine yazılmakla beraber, başka bir malzeme üzerine yazılan yazılar da senet olabilecektir. Senedin yazı makinesi veya el ile yazılı olması, mürekkepli kalemle, kurşun kalemle yazılması, ayrıca herhangi bir dilde yazılmış olması da söz konusu olabilir[5].

Senetler, resmî ve adi senetler olmak üzere iki çeşittir. Düzenlenmelerine resmî bir makamın katılmadığı senetler adi senetlerdir. Kanun'da bu tip senetler için gayriresmî senetler ifadesi kullanılmıştır (HUMK m. 299). Yargılama esnasında ikrar edilen adi senetler, kesin delil teşkil eder. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 296/II. maddesinde ifadesini bulan mahkeme huzurunda ikrar olunan adi senetlerin resmî senet hükmünde olduğu hususu ile belirtilmek istenen ikrar olunan senetlerin ispat gücü bakımından resmî senet hükmünde olmasıdır[6].

Düzenlenmelerine resmî bir makamın katıldığı senetler resmî senetlerdir. Bir senede resmiyet verilmesi başka bir kanun hükmü ile farklı bir makama verilmiş olmadıkça bu konuda yetkili makam noterlerdir (Noterlik Kanunu m. 60)[7]. Resmî senetler düzenleme şeklinde olabileceği gibi, imzanın onaylanması suretiyle de olabilir (Noterlik

---

(3) "*Belgenin altında imza yoksa senet sayılması mümkün değildir. Hatta kendisinden sadır olduğu bizzat şahsın kendisi tarafından ikrar edilmiş olsa bile durum böyledir.*", *Postacıoğlu*, s. 597; "*İmzasız bir beyan senet mahiyetinde sayılamaz.*", *Onar*, S. S./*Belgesay*, M. R.: Adliye Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul 1944, s. 106.

(4) *Alangoya*, s. 279-280; *Kuru*, C. II, s. 2076; *Postacıoğlu*, s. 597; *Tutumlu*, M. A.: Medeni Yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, Ankara 2002, s. 39; *Gülerşen*, A. K.: Yazılı Biçimde Yapılan Hukuki İşlem ve Tasarruflarda İmzanın Önemi, ABD, 1979/5, s. 54.

(5) *Kuru*, C. II, s. 2075; *Tuğsavul*, M.: İspat Külfeti, Kanuni Deliller ve İkamesi, Adalet Dergisi, Yıl 42, S. 7, Temmuz 1951, s. 1089; "... *Ayrı ayrı kalemlerle doldurulmasının senet niteliğini etkilemeyeceği ...*" YHGK, 13.01.1982 T., 1981/12-973 E., 1982/21 K., *Gürbüz*, A.H.: Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984, s. 818.

(6) *Kuru*, B./*Arslan*, R./*Yılmaz*, E.: Medeni Usul Hukuku, Ankara 1996, s. 359; *Bilge*, N./*Önen*, E.: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s. 556; *Kuru*, C. II, s. 2083; *Pekcanıtez*, H./*Atalay*, O./*Özekes*, M.: Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2001, s. 403.

(7) "... *Medeni Kanun'un 838. maddesi hükümlerine göre irtifak hakkı tesisine veya tesisi vaadine mütedair resmi senetler tapu sicil muhafızları veya memurları tarafından tanzim edilir (Tapu Kanunu m. 26/II)*". Bu konuda ayrıca bkz. *Alangoya*, s. 285, dn. 22.

Kanunu m. 90 ve 90/son). Yabancı ülkelerde Türk konsolosları tarafından senedin tasdik edilmesi veya imza atamayan ya da imza atmaya muktedir olmayan kimselerin hazırladıkları senetlerin ihtiyar heyeti tarafından tasdik edilmesi de senede resmiyet kazandıracaktır[8].

2. Kambiyo Senedi Kavramı ve Çeşitleri

Kambiyo senetleri Türk Ticaret Kanunumuzun "Kıymetli Evrak" başlığını taşıyan üçüncü kitabının dördüncü faslında düzenlenmiştir. Kanun'da kıymetli evrak "*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyan edilemediği gibi başkalarına da devredilemez*" şeklinde tarif edilmiştir. Buna göre kıymetli evrakta, hak ve onu temsil eden senet ayrılmaz bir şekilde bağlanmıştır. Hakkın senede bağlı olduğu ve senetsiz dermeyan ve devrinin mümkün olmadığı senet kıymetli evraktır[9]. Hakkın kullanılması, ancak senedin ibrazı ile mümkün olacaktır[10]. Ticaret Kanunu'nda değişik kıymetli evrak çeşidi öngörülmekle birlikte, konumuz bakımından kambiyo senetleri incelenecektir. Eski Ticaret Kanunumuzda kambiyo senetleri için "*senedat-ı ticariye*" tabiri kullanılmakta idi. Bu sebeple halen kambiyo senetlerine ticari senetler de denmektedir[11]. Ticaret Kanunu'nda kambiyo senedinin tanımı yapılmamış; ancak "Kambiyo Senetleri" başlığı altında sırası ile bono, poliçe ve çekte bulunması gereken unsurlar sayılmıştır.

Ticaret Kanunu'nun 583 ile 687. maddeleri arasında poliçe düzenlenmiştir. Kanun'da tanımlanmamış olmakla birlikte poliçe, belli bir şahıs emrine diğer bir şahsa ödeme yetkisi veren senettir şeklinde doktrinde tanımlanmaktadır[12]. Poliçede, senedi düzenleyen keşideci, diğer bir kişi muhataba, poliçede ismen gösterilmiş kişi olan lehtara belli bir meblağın ödenmesi emrini verir. Lehtar senette ilk alacaklı olan kişidir. Lehtarın senedi başkasına devretmesi, devrettiği kişinin de senedi başkasına devretmesi mümkündür. Bu durumda senedi devreden kişiye

(8) *Berkin*, M. N.: Mühürlü Senetlerin İspat Kuvveti, İBD, S. 2, Yıl XXII, Şubat 1948, s. 51; *Berkin*, M. N.: Usul Hukukunda Senetler ve Senetlerin Delil Kuvveti, İBD, S. 12, Yıl XXI, Aralık 1947, s. 568-569; *Kuru*, C. II, s. 2115; *Pekcanıtez/Atalay/Özekes*, s. 403.

(9) *Hirsch*, E.: Ticaret Hukuku, 3. B., İstanbul 1948, s. 457; *Akgün*, M. Z.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1966, s. 18.

(10) *Edgü*, E.: Ticaret Hukuku III - Kıymetli Evrak, Ankara 1969, s. 2; *Tesal*, R.D.: Ticaret Hukuku, İstanbul 1984, s. 271.

(11) *Kuyucak*, H. A.: Ticaret Hukuku, İstanbul 1939, s. 182; *Öztan*, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s. 360.

(12) *Karayalçın*, Y.: Ticaret Hukuku – III. Ticari Senetler, Ankara 1970, s. 94; *Poroy*, R./*Tekinalp*, Ü.: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 13. B., İstanbul 1998, s. 131; *Öztan*, 1997, s. 428; *Domaniç*, H.: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., İstanbul 1975, s. 137; *İmregün*, O.: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1998, s. 38.

"ciranta", senedi en son elinde bulunduran kişiye de "hamil" denecektir[13]. Poliçe hukuki mahiyeti itibarı ile havaledir[14].

Ticaret Kanunu'nun 688 ile 691. maddeleri arasında ise bono düzenlenmiştir. Eski Ticaret Kanunumuzda emre muharrer (yazılı) senet deyimi kullanılmakta idi. Ancak uygulamada bono kelimesinin sık kullanılması sebebi ile 6762 sayılı Ticaret Kanunumuzda "emre muharrer senet" yanında "bono" kelimesi de Kanun metnine alınmıştır[15]. Bono, poliçeden farklı olarak ikili bir ilişkiyi ifade eder. Buna göre senedi düzenleyen keşideci, senet lehtarına (alacaklısına) senette yer alan meblağı vadesinde ödemeyi kabul ve taahhüt eder. Poliçe bir havale ilişkisi olmasına karşın, bono soyut bir borç ikrarı ve ödeme vaadidir. Bonoyu düzenleyen kişi, bono bedelinin ödenmesini poliçede olduğu gibi başka bir kişiye emretmez, ödemeyi bizzat yapmayı vaat eder[16].

Ticaret Kanunu'nun 692 ile 735. maddeleri arasında düzenlenen çekte de poliçede olduğu gibi, üçlü bir ilişki vardır. Çekin keşidecisi, muhataba çekte yazılı meblağı lehtara ödemesini emreder. Çek, hukuki mahiyeti itibarı ile poliçe gibi havaledir. Ancak çekte muhatap sadece bir banka olabilir. Bono ve poliçenin bir kredi aracı olmasına karşılık, çek esas itibarı ile bir ödeme aracıdır ve yine bono ve poliçe hamile düzenlenememesine karşılık (TTK m. 583/VI, 688/V) çek hamile yazılı olarak düzenlenebilir[17]. Çek de hukuki mahiyeti itibarı ile poliçe gibi bir havaledir[18].

Kambiyo senetlerinin diğer kıymetli evraktan farklı olarak birtakım ortak özellikleri vardır. Kambiyo senetleri, yasa gereği emre yazılı senetlerdir[19]. Bu özelikleri sebebiyle kambiyo senetlerinin ticari hayatta tedavül kabiliyeti yüksektir. Bununla birlikte kambiyo senetlerinden çek, nama, emre veya hamiline düzenlenebilir. Poliçeler nama veya emre düzenlenebilir. Bono ise esas itibarıyla emre düzenlenir, ancak nama yazılı olabilmesi de mümkündür[20].

---

(13) *İmregün*, s. 38.

(14) *Karayalçın*, s.101; *Öztan*, 1997, s. 429.

(15) *Öztan*, 1997, s. 974; *İmregün*, s. 107.

(16) *Karayalçın*, s. 310; *Domaniç*, s. 339; *Öztan*, 1997, s. 976; *İmregün*, s. 108.

(17) *Öztan*, 1997, s.1032; *Domaniç*, s. 368; *İmregün*, s. 118; *Gürbüz*, s. 157.

(18) *Erol*, A. N.: Takip Hukukunda Kambiyo Senetleri, Ankara 1971, s. 194; *Öztan*, 1997, s. 1029.

(19) Bununla birlikte, poliçe (TTK m. 593) ve bono (TTK m. 690) nama ve emre düzenlenebilir; çekler (TTK m. 697) nama, emre veya hamiline de düzenlenebilir. *Ertekin*, E./*Karataş*, İ.: Uygulamada Ticari Senetler Hukuku, Ankara 1992, s. 97.

(20) *Öztan*, 1997, s. 369.

3. Kambiyo Senedi ve Adi Senet Farkı

Adi senette hak, senetten önce vardır veya senetle aynı anda doğmaktadır ve adi senet bu hakkı belgelemekte, kanıtlama aracı teşkil etmektedir. Oysa ki, kambiyo senetlerinde hak ve senet birbirine bağlıdır. Kambiyo senedinde yer alan hak temel borç ilişkisinden ayrı olarak kambiyo ilişkisi ile doğan haktır. Bir alacak kambiyo ilişkisinden önce doğmuş olsa bile, kambiyo alacağı senedin düzenlenmesi ile doğmaktadır[21].

Adi senetlerde alacaklının alacağını isteyebilmesi için senedi borçluya ibrazı zorunlu değildir. Ayrıca alacaklı ödeme halinde senedi geri vermez veya iptal etmezse borçlu ödemeden kaçınamaz. Kambiyo senetlerinde ise ödeme halinde alacaklı senedi geri vermek zorundadır. Borçlu, senet verilmedikçe borcunu ödemekten kaçınabilir[22].

Adi senette alacağı devreden ilk alacaklı borçlunun ödeme güçlüğünden sorumlu değildir (BK m. 169/II, *ayrıca taahhüt etmedikçe borçlunun aczinden mesul değildir).* Kambiyo senetlerinde ise cirantalar, aval verenler, keşideci hamile karşı müteselsil borçlu sıfatı ile sorumludurlar (TTK m. 636/I).

Adi senet bir ispat aracı olduğundan senedin devri bir başka belge ile de mümkündür. Oysa kambiyo senetlerinde hak ve senet birbirine bağlı olduğundan devir senet üzerine veya senedin eklentisi alonj üzerine yazılacak ciro kaydı ile mümkündür[23].

Adi senette alacağı devreden veya devralan, bu durumu borçluya bildirmediği sürece borçlunun iyi niyetle ilk alacaklıya yaptığı ödeme ile borcundan kurtulması söz konusudur (BK m. 165). Kambiyo senetlerinde hak senede bağlı olduğu için ödemenin gerçek hamile yapılması gerekmektedir. Senet geri alınmadan, senet hamilinden başkasına yapılan ödeme ile hamile karşı sorumluluktan kurtulunamaz. Kambiyo senedinin ibrazı halinde borçlu ikinci bir ödeme yapmak zorunda kalır[24].

Adi senetlerde borçlu senet alacaklısına karşı ileri sürebileceği savunmaları senedi devralana karşı da ileri sürebilir. Kambiyo senetlerinde ise, senet borçlusu senet alacaklısı ile kendi arasındaki kişisel

---

(21) *Ertekin/Karataş*, s. 98; *Öztan*, 1997, s. 372; *Öğütçü*, A.T./*Altın*, M.: Ticari Senetler ve Özel Takip Yolları, Ankara 1980, s. 5.

(22) *Öğütçü/Altın*, s. 5; *Ertem*, A. T.: Beyyine Adalet Dergisi, 1948/6, s. 749.

(23) *Öğütçü/Altın*, s. 6; *Ertekin/Karataş*, s. 253; *Poroy/Tekinalp*, s. 120.

(24) *Öğütçü/Altın*, s. 6; *Edgü*, s. 7.

ilişkilerden doğan savunmaları, kural olarak, senet alacaklısından senedi devralan senet hamiline karşı ileri süremez[25].

Adi senetlerde bir kayıt yoksa borçlular müteselsilen sorumlu olmazlar. Kambiyo senetlerinde borçluların müteselsilen sorumlu olmaları yasa gereğidir. Kambiyo senetlerine esasen teminat fonksiyonu yüklendiğinden, senedi düzenleyen, cirantalar, aval verenler hamile karşı senet bedelini garanti etmişlerdir. Hamil bunlardan istediği bir veya birkaçından veya hepsinden ödeme talebinde bulunabilir[26]. Hamil bunlardan birine karşı yaptığı başvuruda senedi tahsil edemezse, diğerlerine müracaat hakkını kaybetmez (TTK m. 636, 690, 730).

Adi senetlerde vade gelmeden ödemede bulunan borçlu, senedi devralan kişiye karşı ödediğini iddia edebilir. Kambiyo senetlerinde ise vadeden önce ödeme durumunda senet hamilinin gerçek hamil olmamasından doğan riski borçlu taşır[27].

Kambiyo senetlerinde adi senetlerden farklı olarak, İcra ve İflas Kanunumuzda özel takip yolu kabul edilmiştir (İİK m. 167 vd.). Kambiyo senedi alacaklısı ister genel haciz yolu ile isterse, kambiyo senetlerine özgü takip yolu ile alacağını talep edebilecektir.

Adi senetler, Borçlar Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca on yıllık zamanaşımı süresine tabi iken, kambiyo senetlerinde zamanaşımı süreleri Ticaret Kanunu'nda daha kısa olarak belirlenmiştir (TTK m. 662 poliçe ve bonoda üç yıl, m. 726 çekte altı ay).

Elindeki adi senedi kaybeden alacaklı borçlu hakkında doğrudan alacak davası açabilir. Kambiyo senetlerinde ise, senetteki hakkın borçludan istenebilmesi için senedin hamili olmak ve senedi ibraz etmek gerekmektedir. Kanun'un ifadesi ile senette mündemiç olan hakkın senetten ayrı olarak talep edilebilmesi mümkün değildir. Bu sebeple elindeki kambiyo senedi zayi olan (senedin kaybolması, çalınması, yanması, yırtılması, ıslanarak okunamaz hale gelmesi) alacaklının borçludan hiçbir talepte bulunamaması söz konusu olacaktır. Senedin kaybı halinde, senedi kaybeden hak sahibinin mahkemeye başvurarak senedin iptali kararı aldırması ile hak sahibinin hakkını isterse senetsiz ileri sürmesi, isterse yeni bir senet düzenlenmesini istemesi mümkün

(25) Bununla birlikte, emre yazılı senetlerde sonraki hamilin senedi iktisap ederken bilerek borçlunun zararına hareket etmesi söz konusu ise, bu sınırlama kalkacaktır, *Öztan*, 1997, s. 378; Nama yazılı senetlerde, senet borçlusunun senet lehtarına karşı sahip olduğu kişisel defiler, senedi devralan kişilere karşı da ileri sürülebilir. *İmregün*, s. 23.

(26) *Şimşek*, E.: Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ankara 1980, s. 155.

(27) *Öğütçü/Altın*, s. 6.

olabilecektir[28]. Zira iptal kararı sadece bu kararı alana senetsiz ifa talebinde bulunmayı sağlamakta veya yeni bir senet talep hakkını vermektedir. Senedin borçlusu iptal davasının tarafı değildir. İptal davaları çekişmesiz yargıya girmekte ve hasımsız açılmaktadır. İptal kararı senedin yerine geçmemekte veya iptal talebinde bulunanın haklılığı veya hakkının varlığı, iptal davası ile karara bağlanmamaktadır[29]. İptal kararı hak sahibinin tanınması noktasında etkili olmakta, maddi hukuk bakımından bir etki taşımamaktadır[30]. Senet bedelinin talebi için alacak davası açılması halinde, senedin iptaline ilişkin kararın da talebe eklenmesi gerekir[31].

Adi senetlerin kambiyo senetlerinden farklı olduğu bir diğer nokta ise, adi senedin düzenlenmesi bakımından uyulması zorunlu olan koşulların bulunmamasıdır[32]. Oysa kambiyo senetlerinde bulunması gereken zorunlu koşullar Ticaret Kanunu'nun 583. maddesinde poliçe için, 688. maddesinde bono için, 692. maddesinde çek için sayılmıştır. Kanunda belirtilen şekil şartlarına uyulmaması senedin kambiyo senedi olma özelliğini kaybettirir[33]. Ancak bu durum ispat hukuku bakımından sonuçlar doğurmasını engellemez[34].

Kambiyo senedi ve adi senedin farklılıkları bulunmakla birlikte, medeni usul hukukunda kambiyo senetleri adi senettir[35].

II. KAMBİYO SENETLERİNİN İSPAT GÜCÜ

1. Bononun İspat Gücü

Ticaret Kanunumuzun 688. maddesinde düzenlenen bono, soyut bir borç ikrarı, bir ödeme taahhüdüdür. Bono, kıymetli evrak

---

(28) *İmregün*, s. 26; *Poroy/Tekinalp*, s. 101; *Öğütçü/Altın*, s. 7.

(29) *Ertekin/Karataş*, s. 6; *İmregün*, s. 25.

(30) "*... iptal kararı hak sahipliğinin teşhisi bakımından rol oynamaktadır. Bu kararın maddi hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur. ...İptal kararı davacının alacaklı olduğunu göstermez ...*" , 11. HD, 22.01.1985 T., 84/5869 E., 85/52 K., YKD, C. XI, S. 7, s. 1007-1008; *İmregün*, s. 26.

(31) *Öğütçü/Altın*, s. 147.

(32) "*Senette nelerin bulunması ve senedin şeklinin nasıl olması gerektiği, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda tam olarak belirtilmiş değildir. Senet metninin belgelendirdiği husus hakkında tam bir bilgiyi içermesi ve senedin altının, senet aleyhine delil teşkil edecek kişi tarafından imza edilmesi gerekir.*" , *Kuru*, C. II, s. 2080.

(33) *Ertekin/Karataş*, s. 98; *Öğütçü/Altın*, s. 7; *Tuğ*, A.: Türk Özel Hukukunda Şekil, 2. B., Konya 1994, s. 25.

(34) "*Mecburi unsurları ihtiva etmeyen poliçe veya bonoların, emre yazılı havale veya ödeme vaadi vasfı taşımadıkları takdirde, adi senet, havale veya yazılı delil başlangıcı olarak kabul edildiklerini görüyoruz.*", *Öztan*, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2003, s. 84.

(35) *Kuru*, C. II, s. 2080.

niteliğindeki bir borç senedidir[36]. Bonoyu düzenleyen kişi ile lehine bono düzenlenen lehtar arasındaki hukuki ilişki değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin, taraflardan biri diğerinden bir mal satın aldığında bono düzenleyerek ödemeyi taahhüt edebilir[37]. Yine, borç veren kişi borç alandan kendisine bir bono vermesini isteyebilir. Bono hatır için veya teminat amacı ile de düzenlenebilir. Bononun mücerret olması, icra kolaylığı sağlaması ve tedavül kabiliyetine sahip olması, bu kambiyo senedinin değişik maksatlarla kullanılmasına imkân vermektedir. Nitekim uygulamada en çok kullanılan kambiyo senedi bonodur[38].

Bono soyut borç ikrarı şeklinde ortaya çıkmakta, hukuki sonuca yönelik irade beyanını içermekle birlikte, işlemin sebebini içermemektedir. Ancak imzalı ve soyut borç ikrarını içeren belge vaad edilen borç bakımından senet niteliğindedir. Borçlandırıcı işlemin hukuki sebebi gösterilmese de, alacaklı mücerret alacak hakkına dayanarak, borcun ödenmesini isteyebilecektir[39].

A- Kanuni Şartlarında Eksiklik Olan Bononun İspat Gücü

Ticaret Kanunumuzun 688. maddesinde bonoda bulunması gereken zorunlu unsurlar sayılmıştır. Bunlardan ilki bono kelimesidir. Kambiyo senedinin metninde, bono veya emre muharrer senet ibaresinin birinin mutlaka yer alması gerekir[40]. Bu sayede önceden düzenlenmiş bir adi senedin sonradan altına veya üzerine bono kelimesi eklenerek kambiyo senedi haline getirilmesi önlenmek istenmektedir. Tüm

---

(36) *Karayalçın*, s. 307.

(37) "*... bono, şekil şartları ve etkileri artırılmış bir borç taahhüdünden başka bir şey değildir.*"*Öztan*, 2003, s. 199.

(38) *Karayalçın*, s. 309.

(39) *Konuralp*, H.: Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı, Ankara 1988, s. 47.

(40) *Poroy/Tekinalp*, s. 242; *Karayalçın*, s. 310; *Öztan*, 1997, s. 579; *Gürbüz*, s. 218; *Erol*, Kambiyo Senetleri, s. 25; *İmregün*, s. 107; *Deryal*, Y.: Bonoda Zorunlu Şekil Unsurları, ABD, Yıl 60, S. 2002/1, s. 92.; Türk Ticaret Kanunu madde 692'de "çek" kelimesinin senet metni içinde yer alması gerektiği öngörülmediğinden bahisle, "çek" sözcüğünün senet metni içinde yer almasının zorunlu olmadığını ileri süren yazarlara karşılık (*Domaniç*, s. 370; *Şimşek*, s. 252), "çek" kelimesinin metin içinde yer alması gerektiği görüşünde olan yazarlar da vardır. *Öztan*, 1997, s. 1041; *Poroy/Tekinalp*, s. 256; *Karayalçın*, s. 268; *İmregün*, s. 123, dn. 14. Ancak 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ve TC. Merkez Bankası'nın 1 no'lu Tebliği'nden (RG, 24.09.1985, S. 18878, s. 10) sonra, çek yapraklarının bankalar tarafından düzenlenmesi ve uygulamada "çek" kelimesinin daima çek metninde yer alması sebebiyle söz konusu tartışmaya gerek kalmamıştır.

unsurları tam olan sadece bono kelimesi eksik olan senet bono olarak kabul edilmeyecek sadece emre yazılı ödeme vaadi sayılacaktır[41].

Senette bono kelimesinin yer almaması senedin kurucu niteliğini de ortadan kaldırabilir. Kambiyo senetlerinde hak senede bağlı olduğundan, bu durumda artık senet asıl alacak için sadece bir adi senet olarak delil olacaktır. Zira adi senetlerle kambiyo senetlerinin farklarından bahsederken de belirtildiği üzere, adi senette hak senet üzerinde yer almaz, yani kambiyo senetlerinin aksine hak senede yapışık değildir[42].

Kambiyo senedinin türünü belirleyen bono kelimesinin senet metni içinde yer alması gerekmektedir. Bu kelimenin senet metninde satır aralarına çıkıntı halinde yazılması halinde senet kambiyo senedi niteliğini kazanmaz. Öğretide bonoyu düzenleyenin metin dışına yazılmış bono kelimesinin yanına ayrıca imza atmak sureti ile amacının bono düzenlemek olduğunu belirtmesi halinde bu senedin bono sayılması gerektiği yönündeki görüş mevcuttur[43]. Buna karşılık, senedi düzenleyen tarafından senet metninde hataen bono kelimesinin yazılmasının unutulmuş olması halinde çıkıntı halinde bunu imzalamak yerine hatalı senedi iptal edip yerine yenisinin düzenlenmesinin daha mantıklı ve yasanın amacına uygun olduğu yönünde görüş de mevcuttur[44]. Ticaret Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca ticari davalarda deliller ve bunların ikamesinin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerine tabi olduğunun düzenlenmesi ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 298. maddesinde adi senetlerdeki çıkıntı ve silintilerin ayrıca imzalanması şartıyla geçerli olacağına ilişkin hükmün kambiyo senetlerine de uygulanacağından hareketle senet metninde satırların arasına veya metnin kenarına yazılan bono kelimesinin imzalanması halinde hüküm ifade edeceği görüşündeyiz[45].

---

(41) *Deryal*, s. 92, dn. 5; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 63; "*... bono veya emre muharrer senet kelimelerini kapsamadığı ... açıkça emre yazılı olarak düzenlenmiş ve bonoda aranılan diğer şekil koşullarını da içermekte ise ödeme vaadi senedi olup araya girme suretiyle ödemeye ilişkin hükümler ayrık, bonolar hakkındaki hükümlere tabidir.*" , 12. HD, 08.10.1968, 8110 E./8829 K.; "*Takip konusu senet bono ve emre muharrer kelimelerini kapsamadığından dolayı Türk Ticaret Kanunu'nun 688. maddesine göre bono niteliğinde değildir.*" 12. HD, 12.03.1970 T., 2489/2558 (*Öğütçü/Altın*, s. 271).

(42) Bkz. yukarıda s. 505-507.

(43) *Domaniç*, s. 344; *Karayalçın*, s. 312.

(44) *İmregün*, s. 111.

(45) "*Türk Ticaret Kanunu'nun madde 4/son delaletiyle ticari davalarda uygulanan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 298/II gereğince senette mevcut çıkıntı ve kezalik senedin metninde veya hâmişindeki (ek yazı) hâk (kazıntı) ve silinti ayrıca tasdik edilmemiş ise inkâr halinde keenlemyekûndür.*" , 11. HD, 18.01.1974 T., 1973/5134 E., 1974/65 K., YKD, Yıl 1975, S. 1, s. 91.

Bono muayyen bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız şartsız bir ödeme vaadidir. Bu sebeple ödeme vaadinin herhangi bir şarta bağlanması veya borcun takside bağlandığının ve bir taksit ödenmezse tamamının isteneceği koşulunun senette yer alması halinde, senet kambiyo senedi özelliğini yitirecektir[46].

Bonoda lehtarın adının ve soyadının, lehtar tüzel kişi ise unvanının tam olarak yazılmış olması gerekir[47]. Lehtar adını içermeyen senet bono olarak kabul edilemez[48]. Bonoda lehtarın ismi veya unvanı yazılmamış olmakla birlikte, senet metnindeki ifadeden soyut borç ikrarının kimin lehine yapıldığı anlaşılabiliyorsa, örneğin, bir tek kardeşi olan kişinin "*kardeşime*" ifadesini kullanması durumunda kimin lehine yazıldığının tespitinin mümkün olması halinde senedin adi senet sayılabilmesi de söz konusu olabilir. Bununla birlikte, *Domaniç*'e göre lehtarı belli olmayan bir senet yazılı delil başlangıcı[49] da sayılamaz[50]. Aksi görüşte olan *Gürbüz*, yazılı delil başlangıcının mutlaka karşı tarafa ya da ilgilisine yöneltilmiş bir irade açıklamasını içeren bir belge olmasının zorunlu olmadığını, lehtar adını içermeyen bononun yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilebileceğini ileri sürmektedir[51]. Yazılı delil başlangıcı için yazılı bir belgenin bulunması, belgenin aleyhine ileri sürülen tarafından verilmiş

---

(46) TD. 20.02.1968 T., 1743/1005 (*Gürbüz*, s. 227, dn. 436); "*Bonoda emrü havalesine nakden ödeyeceğim kaydı varsa da; senet tutarı ... üzerinden takside bağlanmış bulunduğundan (bağsız, koşulsuz belirli bir bedelin ödenmesi sözverisi) şekil koşulu gerçekleşmiş sayılamayacağından böyle bir senet bono sayılamaz.*" TD., 30.04.1965 T., 1817/1490, *Öğütçü/Altın*, s. 274.

(47) *Uyar*, T.: Kambiyo Senetlerine İlişkin Özel Takip Yoluna Konu Olabilecek Senetler, Yargıtay Dergisi, C. 16, S. 1-2, Ocak-Nisan 1990, s. 132; Lehtarın adının tam olarak yazılmamış olmakla birlikte, kesinlikle tanınmasının mümkün olduğu durumda bononun geçerliliğini muhafaza edeceği görüşü için bkz. *İmregün*, s. 114.

(48) "*...senet tedavüle çıkarıldıktan sonra zorunlu unsur olan lehtarın ad ve soyadı sonradan ikmal edilerek bu senede kambiyo senedi vasfı kazandırılamaz.*", 12. HD, 2001/3934 E., 2001/4834 K., Yargı Dünyası, S. 66, Haziran 2001, s. 80-81.

(49) Usul Kanunumuzda "senet" tanımlanmamış olmakla birlikte, yazılı delil başlangıcı tanımlanmıştır (HUMK m.292). Buna göre, yazılı bir belge, aleyhine delil teşkil eden kişiden sadır olmuş ve iddia edilen hukuki işlem hakkında tam bir bilgiyi içermemekle birlikte vukuuna delalet ediyorsa yazılı delil başlangıcıdır. *Tiftik*, M.: "Yazılı Delil Başlangıcı", Adalet Dergisi, Yıl 75, S. 1, Ocak-Şubat 1984, s. 247; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 41; Taraflar arasında ne tür bir sözleşmenin yapıldığını ve kimin nasıl bir borç altına girdiğini, hangi hukuki işlem hakkında yapıldığı anlaşılamayan belge bu anlamda yazılı delil başlangıcı olarak addedilecektir, *Pekcanıtez/Atalay/Özekes*, s. 413.

(50) *Domaniç*, s. 347.

(51) *Gürbüz*, s. 254.

olması ve hukuki işlemin varlığına delalet etmesi şartları[52] göz önüne alındığında, bunların içerisinde mutlaka karşı tarafa ya da ilgilisine yöneltilmiş bir irade açıklamasının bulunması yer almadığından, lehtar adını içermeyen bononun yazılı delil başlangıcı olarak kabulünün mümkün olabilmesi gerekir. Hamilin bu belgeye dayanarak ve nedensellik bağının ispatı için tanık da dinleterek alacak talebinde bulunabilmesine imkân sağlanabilir[53].

Bononun bir diğer unsuru da, düzenlenme tarihidir. Düzenlenme tarihini içermeyen senet bono olarak hüküm ifade etmez (TTK m. 688/VI). Düzenlenme tarihi içermeyen bono adi senet niteliğinde kabul edilmektedir[54]. Aynı şekilde düzenleme yerinin de bonoda yer alması gerekmektedir (TTK m. 688/IV). Düzenleme yeri gösterilmemişse, düzenleyenin imzasının yanındaki yer düzenleme yeri sayılır. Böyle bir yer gösterilmemişse belge bono olarak hüküm ifade etmez[55]. Düzenlenme yerini içermemesi sebebiyle kambiyo senedi niteliğini kazanamayan belge, asıl ilişki bakımından yazılı delil başlangıcı teşkil edebilecektir[56].

Bononun zorunlu unsurlarından biri de keşidecinin imzasıdır. Keşidecinin imzasının el yazısı ile atılmış olması gerekmektedir[57].

---

(52) *Kuru*, C. II, s. 2290-2291; "*Lehtarın adını ihtiva etmeyen batıl poliçe, kabul eden muhatabın taahhüdü konusunda yazılı delil başlangıcı sayılabilir.*", *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 65-66, dn.102; *Tiftik*, s. 249; *Konuralp*, H.: Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 1999, s. 39; *Belgesay*, M. R.: Yazılı Deliller, Adliye Ceridesi, 1943/5, s. 337; *Berki*, Ş.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959, s. 56.

(53) *Gürbüz*, s. 254.

(54) Yargıtay'ın bu yöndeki kararları yerleşmiştir. "*İptaline karar verilmesi talep ve dava edilen 15.08.1980 vade tarihli ... liralık senedin fotokopisinden anlaşıldığı gibi, tanzim tarihinin bulunmadığı ve bu durumda Türk Ticaret Kanunu'nun 688/6 maddesi gereğince emre muharrer senet vasfı taşımadığı ve (adi senet niteliğinde bulunduğu)...*", 11. HD, 20.04.1982 T., 1765 E., 1869 K. (*Gürbüz*, s. 248); "*Senetler ciro edilmişse de tanzim tarihi içermediklerinden (adi senet niteliğindedir)*, 11. HD, 24.01.1974 T., 107/157, YKD, C. 1, S. 2, Şubat 1975, s. 82-83; *Poroy*, R.: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 11. B., İstanbul 1989, s. 137.

(55) "... *Türk Ticaret Kanunu'nun 688. maddesine göre tanzim yerinin eksikliği nedeniyle bu senet bono niteliğinde değildir.*", 12. HD, 30.11.1999 T., 14720 E., 15357 K., *Uyar*, T.: İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, 3. B., C. I, İzmir 2001, s. 86.

(56) *Kuru*, C. II, s. 2307; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 66; *Gürbüz*, s. 255.

(57) *Deryal*, s. 96; Görmeyen kişilerin el yazısı ile imza atmaları yeterli olmayıp, ayrıca imzalarının el yazısı da olsa usulen onaylanması gerekir. *Gürbüz*, s. 259; "*İmza yerine mühür kullanılması halinde tasdikli olsun olmasın senet ticari vasfını kaybeder.*", *Kocaimamoğlu*, S.: Ticari Senetler, Ankara 1959, s. 9; Bono birden fazla kişi tarafından düzenlenmişse bunlardan birinin veya birkaçının imzasının geçersiz olması

Kambiyo senedi sayılabilmesi için, şeklen tüm koşulları tam olan bir bono imzasız olduğu takdirde adi senet hükmünde dahi değildir. Zira imza adi senetler bakımından da esaslı bir unsurdur. İmza içermemekle birlikte, borçludan sadır olduğunun anlaşıldığı durumda bu belgeler yazılı delil başlangıcı olabileceklerdir. Borçlunun el yazısı ile yazılmış fakat imzasız belgenin yazılı delil başlangıcı olacağına ilişkin Yargıtay kararında "... *tarihsiz ve imzasız belgenin yazılı delil başlangıcı kabul edilebilmesi için davacının eli mahsulü olması yani onun tarafından yazılmış bulunması gerekmektedir*[58]." denmektedir. Bununla birlikte, makine ile yazılmış ve imzasız belge, borçludan sadır olduğunun belli olmaması sebebi ile yazılı delil başlangıcı sayılamayacak, ancak belge üzerinde borçlunun parafı veya borçlunun el ile yapmış olduğu çıkıntılar varsa yazılı delil başlangıcı sayılabilecektir[59]. Senette birden fazla borçlu bulunup da bunlardan bir kısmının senedi imzalamış, bir kısmının da mühür veya parmak izi kullanmış olması durumunda, senet el yazısı ile imzalamış olanlar bakımından imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince bono niteliğini taşır[60]. Mührün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 297., parmak izinin Borçlar Kanunu'nun 14/II, 15. maddeleri uyarınca onanmış olması durumunda, bu kişiler bakımından senet bono olarak geçerli olmamakla birlikte, adi senet bakımından şartları gerçekleşmiş olarak kabul edilebilir.

Kambiyo senetlerinde vade zorunlu unsur olarak sayılmamış olmakla birlikte, bononun Ticaret Kanunumuzda öngörülmüş olan dört tip vadeden (TTK m. 615) başka vadeyi içermesi halinde, senet bono

---

halinde, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, imzası geçerli olan bakımından bu senet bono niteliği taşır, TD, 67/1487 E., 67/1789 K. no'lu kararın incelemesi için bkz. *Moroğlu*, E.: Bonoda İmza, Makaleler, 2. B., İstanbul 2001, s. 42; *Tiftik*, s. 96; "... *imzanın mutlaka el yazısı ile atılması gerekir (TTK m. 668/I). Borçlunun mührünü ya da parmak izini içeren senetler, usulüne uygun olarak onaylanmış da olsalar, bono olarak geçerli değildirler (TTK m. 668/II)*", 12. HD, 21.09.1976 T., 7741/9310, YKD, Yıl 1978, S. 8, s. 1334; İmza dışındaki kayıtların borçlunun eli mahsulü olamaması senedin geçerliliğine etkili olmaz, 11. HD, 10.11.1977 T., 4635 E., 4920 K., *Gürbüz*, s. 818; *Arslanlı*, H.: Ticari Senetler Dersleri, İstanbul 1950, s. 29.

(58) 15. HD, 27.03.1981, T., 565/650, YKD, Yıl 1981, S. 12, s. 1587-1589; *Kuru*, C. II, s. 2292; *Domaniç*, s. 152, 356; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 63-64.

(59) *Kuru*, C. II, s. 2293-2294.

(60) *Uyar*, Kambiyo Senetleri, C. I, s. 14.

olarak geçerli olmayacaktır (TTK m. 615/II). Bu durumda senedin adi senet olarak kabulü gerekecektir[61].

B- Zamanaşımına Uğramış Bononun İspat Gücü

Bonoda Ticaret Kanunu'nun 661. maddesi uyarınca hamilin keşideciye karşı dava hakkı vadeden itibaren üç yıldır. Hamilin müracaat borçlularına karşı zamanaşımı vadeyi takip eden iki işgününden itibaren bir yıldır ve cirantaların birbirlerine karşı açacakları dava ve yapacakları icra takiplerinde zamanaşımı kendilerinin ödeme tarihinden itibaren altı aydır. Bono ister genel haciz yolu ile, isterse kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takibe konulsun, zamanaşımı süresi her iki durumda da üç yıldır[62]. Zamanaşımına uğramış bir bononun takibe konması halinde, borçlu zamanaşımı definde bulunabilecektir. Bononun kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile veya genel haciz yolu ile takibe konması hallerinde borçlunun zamanaşımı defi icra mahkemesince incelenecektir. Borçlunun takip sırasında zamanaşımı definde bulunması halinde, bu defi bir borca itirazdır[63]. Bu defini bir dilekçe ile icra mahkemesine ileri sürmelidir. Bu definin ileri sürülmesi satıştan başka icra işlemini durdurmaz (İİK m. 168/V, 169).

Bononun zamanaşımına uğramış olması halinde alacaklı alacağını borçlu ile arasındaki temel ilişkiye dayanarak genel mahkemelerde talep edebilir. Ancak, bu hak alacaklı tarafından temel borç ilişkisine dayanarak sadece borçluya karşı ileri sürebilecek nispi bir haktır. Kural olarak bono bir temel alacağa dayanılarak düzenlenir. Ancak bunun istisnası hatır bonolarıdır[64].

Alacaklının, bononun zamanaşımına uğramış olması halinde, borçlunun zamanaşımı defi ile karşılaştığında artık alacağını kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile alamayacağından, temel borç ilişkisine dayanarak genel mahkemelerde açacağı alacak davasında zamanaşımına uğramış bono yazılı delil başlangıcı teşkil edecektir. Zira zamanaşımına uğramış bono yazılı bir belgedir, aleyhine kullanılacak kişi tarafından imzalanmıştır ve asıl alacak ilişkisinin varlığının muhtemel olduğunu

---

(61) *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 66, dn. 101; *Şimşek*, s. 625; "*İşbu senet ... tarihini takip eden haftalar sonunda peyder pey ödenecektir, kaydını içeren senet geçersizdir. Adi senet olarak kabulü gerekir.*", YİİD, 16.02.1971 T., 1378 E., 1688 K., *Gürbüz*, s. 268.

(62) "*Kambiyo senetlerine dayanılarak genel haciz yolu ile takip yapılmasının zamanaşımına etkili bulunmamasına...*", 12. HD, 08.03.1988 T., 5126/2749, *Kaçak*, N.: İçtihatlarla Bono, Ankara 2001, s. 678.

(63) *Mutluay*, M. K.: Zamanaşımına Uğramış Bononun Takip ve Maddi Hukuktaki Yeri, Yargıtay Dergisi, C. 6, S. 4, Ekim 1980, s. 563; *Gürbüz*, s. 365.

(64) *Karayalçın*, s. 58; *İmregün*, s. 109; *Mutluay*, s. 564; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 67.

göstermektedir[65]. Bu suretle, zamanaşımına uğramış bono adi senede dönüşmeyecek, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesi anlamında yazılı delil başlangıcı sayılabilecek, böylelikle senet hamili asıl alacağını tanıkla ispatlayabilecektir. Zamanaşımına uğramış bono asıl alacak bakımından kesin delil sayılmamakla beraber, iddia olunan temel alacağın vukuuna delalet eder niteliktedir[66]. Nitekim Yargıtay'ın konu ile ilgili bir kararında, "... *Gerçekten ibraz edilen bonoların vade tarihleri itibarıyla zamanaşımına uğradıkları açıkça belli olmaktadır. Bu itibarla davacının mücerret bonolara müsteniden talepte bulunamayacağının kabulü gerekir. Ne var ki, söz konusu bonolarda davalının imzası mevcut olduğuna göre HUMK'un 292. maddesi uyarınca, bunların beyyine başlangıcı olarak kabulü ile davacının esas borç ilişkisinden alacaklı olduğuna dair delillerinin toplanması ve varsa göstereceği tanıklar da dinlenerek hâsıl olacak sonuç dairesinde karar verilmesi gerekirken ...*" şeklindedir[67]. Yine Yargıtay'ın, "*Zamanaşımına uğrayan bir senedin beyyine başlangıcı olarak kabulünü engelleyen bir usul hükmü mevcut olmadığı..*" şeklinde kararı vardır[68]. Bununla birlikte, zamanaşımına uğramış bononun asıl alacağa ilişkin bir davada yazılı delil başlangıcı olarak değerlendirilmesinde, dava sebebi olarak asıl borç ilişkisine dayanılması gerekmektedir[69]. Yargıtay'ın 2001 yılında verdiği Hukuk Genel Kurulu kararında da bu husus belirtilmektedir. "... *Zamanaşımına uğramış bono adi senet sayılamayacağı gibi aralarında temel ilişki bulunmayan hamil yönünden yazılı delil başlangıcı da teşkil etmez ...*[70]"

---

(65) *Mutluay*, s. 566;

(66) *Kuru*, C. II, s. 2302; *Karayalçın*, s. 259; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 69.

(67) Yargıtay'ın zamanaşımına uğrayan emre muharrer senedin adi senede dönüşmeyeceğine ilişkin kararı 11. HD, 04.03.1980 T., 485 E., 1087 K., *Gürbüz*, s. 389-390.

(68) TD, 22.02.1965, 254/685, Batider, 1966, C. III/3, s. 609; *Tiftik*, s. 249, dn. 50; *Kuru*, C. II, s. 2302.

(69) "*...davacı dava dilekçesinde kambiyo senedine dayanmayarak (karz akti, satış akti) gibi sözleşmelere dayanarak dava açtığı takdirde bu akitlere ait zamanaşımı sürelerinin esas alınması gerekir.*", *Öğütçü/Altın*, s. 108; *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 71; *Şimşek*, s. 151; *Canbolat*, S./*Canbolat*, B.: Ticari Senetlerde Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara 1987, s. 520; aynı yönde "*Borçlar Kanunu 114. madde hükmüne göre mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması yenileme anlamına gelmez. Bu itibarla davacı ile davalı arasındaki asıl hukuki ilişki alınmış olan bono ile ortadan kalkmış değildir. Bu itibarla dava bonoya değil aralarındaki hukuki ilişkiye dayanmaktadır... Bono deliller arasında gösterilmiştir... Alacağı doğuran hukuki ilişkiye göre zamanaşımı uygulanmalıdır. Zamanaşımı yönünden davanın reddi yanlıştır.*", 11. HD, 12.02.1971 T., 1970/4275 E., 1971/956 K., *Öğütçü/Altın*, s. 118.

(70) YHGK, 28.03.2001 T., 2001/19-230 E., 2001/310 K., Yargı Dünyası, S. 64, Nisan 2001, s. 65.

2. Poliçe ve Çekin İspat Gücü

Ticaret Kanunumuzda düzenlenen poliçe ve çek hukuki mahiyetleri itibarı ile muayyen bir bedelin ödenmesi konusunda kayıtsız şartsız bir havale teşkil etmektedir[71]. Bir kimsenin bir başka kimseye olan borcunu üçüncü bir kişi vasıtası ile ödemesi mümkündür. Havale ile havale edilen, havale alıcısına, para, değerli kâğıtlar, menkul eşya veya benzeri nesneleri havale eden hesabına ödemeye ve havale alıcısı da bunları kendi adına teslim almaya yetkili kılınır (BK m. 457). Bu suretle havale edenin, havale alıcısına ve havale borçlusuna verdiği çifte yetki söz konusudur[72].

Poliçe ilişkisinde de havaledeki gibi üç kişi bulunur. Bunlar, havale eden keşideci, havale borçlusu muhatap ve havale alıcısı lehtardır. Keşideci poliçeyi imzalayıp lehtara teslim etmekle, muhataba ödeme, lehtara ise tahsil yetkisi vermiş olmaktadır. Muhatap, poliçeyi kabul etmesi halinde asli borçlu halini alacaktır. Poliçede de havalede olduğu gibi keşideci ile muhatap arasında karşılık, keşideci ile lehtar arasında bedel ilişkisi vardır[73].

Çek de hukuki mahiyeti itibari ile poliçe gibi bir havale olmakla birlikte, çekte muhatap her zaman için bir bankadır. Keşideci ile muhatap arasında bir çek anlaşması vardır. Çekte, poliçede yer alan muhatabın kabulü hususu yer almamaktadır[74].

Poliçe ve çekte bonoda olduğu gibi soyut bir borç ikrarı bir taahhüt söz konusu değildir. Zira poliçe veya çekin keşidecisi lehtara üçüncü bir kişiden olan alacağını tahsil etmesi yetkisini vermektedir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzda senedin şeklinin nasıl olacağı belirtilmemiş olmakla birlikte, senet metninin belgelendirdiği hukuki işlem hakkında tam bir bilgiyi içermesi ve senet metninin altının aleyhine delil teşkil edecek kişi tarafından imzalanmış olması gerekmektedir[75]. Çek hukuki işlem hakkında tam bir bilgiyi içermemektedir. Bu sebeple bonoda olduğu gibi, soyut borç ikrarından hareketle, asıl borç ilişkisinin varlığına ulaşmak çekte kolay değildir[76]. Taraflar arasındaki asıl ilişkiye dayanılması halinde poliçe ve çek yazılı delil başlangıcı olarak kabul

---

(71) *Domaniç*, s. 137.

(72) *Thur*, A. V.: Borçlar Hukuku, C. 1-2, Çeviren Cevat Edege, Ankara 1983, s. 478; *Öztan*, 1997, s. 429-430; Havalenin hukuk sözlüğündeki tanımı da aynı şekildedir. *Yılmaz*, E.: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1992, s. 342.

(73) *Karayalçın*, s. 92; *Öztan*, 1997, s. 436-437; *Domaniç*, s. 139.

(74) *İmregün*, s. 120.

(75) *Kuru*, C. II, s. 2080.

(76) *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 66.

edilecektir[77]. Zira poliçe ve çek keşidecisinin imzasını taşımakta, kimden sadır olduğu anlaşılmakta ancak üzerinde yazılı miktar bakımından tam bir bilgiyi içermemektedir.

A- Kanuni Şartlarında Eksiklik Olan Poliçe ve Çekin İspat Gücü

Poliçenin şekil koşulları Ticaret Kanunumuzun 583. maddesinde yer almaktadır. Senet metninde poliçe kelimesinin bulunması gerekmektedir. Bonoda olduğu gibi, burada da önceden düzenlenmiş bir adi senedin daha sonra üzerine poliçe yazılmak suretiyle kambiyo senedi haline getirilmesi önlenmek istenmiştir. Senet metninde poliçe kelimesinin bulunmaması halinde artık senet alacaklısı kambiyo senetlerine özgü takip yoluna gidemeyecek, senet poliçe olarak hüküm ifade etmeyecek emre yazılı havale olacaktır (TTK m. 738). Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 298. maddesi uyarınca senet metninde yapılacak silinti ve çıkıntıların ayrıca imzalanması halinde geçerli olacağı hususu poliçede de kıyasen uygulanacaktır[78].

Poliçede olduğu gibi, havaleyi içeren çekte de bulunması gereken koşullar Ticaret Kanunu'nun 692-735. maddelerinde düzenlenmiştir. 692. madde uyarınca çek metninde "çek" kelimesi yer almalıdır. Ancak senet metninde çek kelimesinin zorunlu olup olmadığı hususunda doktrinde tartışma vardır. Bu tartışma Ticaret Kanunu'nun 692/I. maddesindeki ifadenin bono için 583 ve poliçe için 688. maddesindeki ifadeden farklı olarak "çek" sözcüğünün senet metninde yer almasının zorunluluğundan bahsedilmemesinden kaynaklanmaktadır[79]. Çek olarak düzenlenmek istenen senet, diğer tüm unsurlarını içermekle birlikte "çek" kelimesini içermiyorsa, emre yazılı havale olarak kabul edilebilir[80]. Ancak, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Yasa'dan ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (1) No'lu Tebliği'nden sonra bu tartışmanın anlamı kalmamıştır. Zira uygulamada bankalar tarafından bastırılan çek yapraklarında "çek" sözcüğü senet metninde yer almaktadır[81].

Poliçe ve çekte, bonoda olduğu gibi, keşide tarihinin ve yerinin yer alması gerekir. Poliçe ve çekte, keşide yeri ayrıca belirtilmemişse, keşidecinin isminin yanında yazılı yer keşide yeri kabul edilir (TTK m.

---

(77) *"Dava konusu çekin ... ancak temel ilişkiye dayanılması halinde söz konusu olabilecek yazılı delil başlangıcı ..."*, 19. HD, 07.10.1999 T., 4206/5672, YKD, 2000/1, s. 86-87.

(78) *Gürbüz*, s. 221; *Domaniç*, s. 343.

(79) Doktrinde sözcüğün senet metninde yer alması gerektiğini belirten yazarlar *Öztan*, 1997, s. 1041; *Karayalçın*, s. 268; *Poroy/Tekinalp*, s. 256; aksi görüştekiler, *Domaniç*, s. 545; *Kınacıoğlu*, N.: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. B., Ankara 1993, s. 320.

(80) *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 64.

(81) *Uyar*, Kambiyo Senetleri, C. I, s. 233.

584/IV, 693/III). Keşidecinin isminin yanında da bir yer gösterilmemişse o senet poliçe veya çek sayılmaz. Keşide yeri bulunmayan çek, lehtarın keşideci hakkında temel ilişkiye dayanan alacak davasında yazılı delil başlangıcı sayılacaktır[82]. Keşide gününü veya yerini içermeyen çek ya da poliçe havale niteliğini korumakta ve usul hukuku bakımından yazılı delil başlangıcı kabul edilmektedir. Buna karşılık, keşide gün veya yerini içermeyen ve hamile yazılı olan (lehtarı belli olmayan) çek havale niteliğine sahip değildir[83]. Bir belgenin yazılı delil başlangıcı sayılabilmesi için kimin lehine düzenlendiğinin belirtilmesinin zorunlu olmadığının kabulü halinde, keşide yerini içermeyen hamile yazılı çekin yazılı delil başlangıcı niteliğinde kabul edilebileceği belirtilmiştir[84]. Bununla birlikte Yargıtay'ın keşide yerini içermediğinden çek ve hamile yazılı olduğu için havale niteliği taşımayan belgeleri her zaman yazılı delil başlangıcı olarak kabul ettiğini söylemek zordur[85].

Bonoda imzaya ilişkin yapılan açıklamalar poliçe ve çek için de geçerlidir. Poliçenin ve çekin tüm şartları tamam olmakla birlikte imzanın bulunmaması halinde ortada ne bir poliçe ne de adi havale söz konusudur. Yazının keşideciden sadır olduğunun tespit edilebilmesi halinde bir yazılı delil başlangıcından söz edilebilir[86].

Poliçede vade Ticaret Kanunu'nun 615. maddesinde öngörülen dört tip vadeden biri olabilir. Poliçede, Kanun'da belirtilenlerin dışında vade tespit edilmesi halinde senet, poliçe vasfını kaybeder (TTK m. 584/I, 615/II). Hiç vade belirtilmemişse poliçe görüldüğünde ödenecektir. Poliçenin, Kanun'da belirtilenlerden başka türlü bir vadeyi içermesi durumunda, poliçe olarak hüküm ifade etmeyen belgenin yazılı delil başlangıcı olabilmesi söz konusu olabilir.

Çekler ise görüldüğünde ödenir ve buna aykırı herhangi bir kayıt varsa çek geçerlidir, vade yazılmamış sayılır[87].

---

(82) *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 66; *Gürbüz*, s. 255; *Uyar*, Kambiyo Senetleri, C. I, s. 237.

(83) *Gürbüz*, s. 247.

(84) *Gürbüz*, s. 254.

(85) "*... Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre, çek bir ödeme belgesinden ibaret olup, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 288. maddesi uyarınca; bir hakkın doğumu, düşürülmesi, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı, itfası amacıyla düzenlenmiş bir senet niteliğinde bulunmamasına; özellikle dava konusu hamile yazılı ve çek niteliğinde olmayan bir senedin davacı elinde kalması mutlak borç varlığını göstermemesine, davacının alacağını ispat edememiş ve yemin hakkını da kullanmamış olmasına binaen karar düzeltme isteminin reddi gerekmiştir ...*", 11. HD, 06.05.1983 T., 2090 E., 2386 K., *Gürbüz*, s. 256.

(86) *Domaniç*, s. 152.

(87) *Gürbüz*, s. 268; *İmregün*, s. 126.

B- Zamanaşımına Uğramış Poliçe ve Çekin İspat Gücü

Ticaret Kanunumuzun 661. maddesi uyarınca poliçeyi kabul eden nihai borçlu durumuna girmiş olan muhatap aleyhine müracaat hakkı üç yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Son hamilin keşideci veya cirantalar aleyhine müracaat hakkı bir yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Poliçe bedelini ödemiş olan ciranta veya avalistin kendisinden önce gelen ciranta veya keşideciye müracaat hakkı altı aylık zamanaşımı süresine tabidir.

Çekte ise bono ve poliçeden farklı olarak, hamilin keşideci, ciranta gibi çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakkı ve çek borçlularından birinin diğerine rücu hakkı altı aylık zamanaşımı süresine tabidir (TTK m. 726).

Bonoda olduğu gibi, poliçe ve çekte de, keşideci ile lehtar arasında kambiyo ilişkisinden önce asıl borç ilişkisinin bulunacağı, bir kimsenin sebepsiz yere kambiyo senedi düzenlemeyeceğinin kabulünden hareketle hamilin kambiyo senedine dayanan takip imkânının yanı sıra asıl borç ilişkisine dayalı dava hakkı da vardır[88]. Davacı, zamanaşımına uğramış poliçe veya çek sebebiyle kambiyo senetlerine özgü takip yolu ile alacağını takip edemeyecek, ancak asıl borç ilişkisine dayanarak dava açacaktır[89]. Bu durumda elindeki zamanaşımına uğramış poliçe veya çek asıl borç ilişkisinin ispatı bakımından yazılı delil başlangıcı teşkil edecektir. Yargıtay'ın konu ile ilgili bir kararında da "*Davacının çek olarak dayandığı belge süresinde ibraz edilmediğinden kambiyo senedi niteliğinde değilse de, davacının elinde bulunan ve davalının imzasını taşıyan bu belge HUMK'un 292. maddesi hükmü uyarınca yazılı delil başlangıcı niteliğindedir. Davacı bu belgenin davalı ile aralarındaki koyun alım satımı nedeniyle düzenlendiğini ve bu sebeple alacaklı olduğunu iddia ettiğine göre dayandığı bu esas ilişkiyi ve alacaklı olduğu hususunu yazılı delil başlangıcı niteliğindeki bu belgeye ek olarak göstereceği deliller ile ispatlayabilir*[90]".

---

(88) *Hirsch*, s. 499; *Uyar*, T.: Müruruzamana Uğrayan Kambiyo Senetlerinin Akıbeti, İBD, C. XLV, S. 1-2, 1971, s. 15.

(89) Bununla birlikte, dava açılırken gösterilmeyen temel alacağın sonradan ileri sürülmesi halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 185/II. maddesi uyarınca davanın değiştirilmesi ve asıl alacağa dayanabilmek için karşı tarafın muvafakati veya ıslah gerekli olabilir, *Konuralp*, Yazılı Delil Başlangıcı, s. 72.

(90) 11. HD, 14.02.1991 T., 9920/908, *Kuru*, C. II, s. 2308; "*Zamanaşımına uğramış ... davalının imzasını taşıyan çekler, ... yazılı delil başlangıcı niteliğindedir.*", 13. HD, 17.11.1984, 4454/5611, YKD, 1988/12, s. 1676-1677.

III. SAHTE VEYA TAHRİFATA UĞRAMIŞ KAMBİYO SENETLERİNİN İSPAT GÜCÜ

Kambiyo senedine dayalı her türlü iptal istemine ilişkin davalar ticari dava sayılır. Ticaret Kanunu'nun 4/son maddesi uyarınca ticari davalarda da delillerin ve delillerin ikame edilmesinin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na tabi olduğu belirtildiğinden, kambiyo senetlerinde de diğer senetlere özgü usul kuralları uygulanacak, dolayısıyla imzanın sahte olduğu veya senet metninde değişiklik yapıldığı hakkındaki iddialar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 308 ve 317. maddeleri uyarınca incelenecektir[91].

Bir şeyin aslını değiştirmek, bozmak anlamındaki tahrifat ile kambiyo senedinin metninde değişiklikler yapmak suretiyle sahtelik yapılmış olabilir. Bunlar, genellikle bedele, vadeye, isimlere, cirolara, tarihlere ve bedelin mal veya nakit karşılığı olduğunu gösteren kayıtlara ilişkindir. Senetten dolayı borçlu olanlar takip sırasında veya haklarında açılacak davalarda imzanın kendilerine ait olmadığını itiraz şeklinde veya doğrudan hamil aleyhine menfi tespit davası açmak suretiyle ileri sürebilirler. Nitekim Yargıtay "*Resmi veya gayri resmi her nevi senedin sahteliğini iddia eden kişi asıl davayı gören mahkemede bu iddiasını davayı asliye veya hadise suretiyle dermeyan edebilir. Sahtecilik iddiası Usulün 308. ve müteakip maddeleri hükümleri uyarınca incelenir*" şeklindeki kararında bu hususu belirtmektedir[92].

Kambiyo senedinde sahte imzalar bulunabilir. Ancak Ticaret Kanunu'nun 589. maddesinde öngörülen imzaların istiklali kuralı uyarınca kambiyo senedindeki diğer imzaların sağlığı bu sakatlıklardan etkilenmez. Keşidecinin imzasının sahte olması halinde dahi, kambiyo senedindeki diğer imza sahipleri bundan etkilenmeyecektir. İmzaları geçerli olan cirantalar borcu öderler, eğer ciro zincirinde sahte imza varsa, diğer imzalar yine kendi sahiplerini bağlamaya devam eder[93].

Senet metnindeki tahrifatların incelenmesi de imzaların incelenmesi gibidir. Senedin miktarına ilişkin yazı veya rakam bölümlerinden birinde tahrifat varsa Ticaret Kanunu'nun "*Poliçe bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen*

---

(91) *Kuru*, C. II, s. 2104; *Şimşek*, s. 18; *Gürbüz*, s. 661; *Öğütçü/Altın*, s. 137; Kambiyo senetlerinde sahtelik ve tahrifat iddiası herkese karşı, dolayısıyla iyiniyetli hamile karşı da ileri sürülebilir. *Oğuzoğlu*, A. Ç.: Bono ve Çek Sorunları, 6. B., İstanbul 1996, s. 68; Kambiyo senetlerinin sahte olarak düzenlenmesi, bir veya birkaç unsurunun değiştirilmesi ceza hukuku bakımından resmî evrakta sahtecilik suçunu oluşturur. *Şimşek*, s. 503; *Fidan*, F.: "Resmi Evrakın Özünde Sahtecilik Suçu", Adalet Dergisi, Yıl 80, S. 6, Kasım-Aralık 1989, s. 111; *Paslı*, A.: Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek, İBD, S. 3, Eylül 2000, s. 638-639.

(92) 12. HD, 28.10.1966 T., 10932/10601, *Şimşek*, s. 261.

(93) *Gürbüz*, s. 655.

bedele itibar olunur" hükmü uygulama alanı bulamayacaktır. Yargıtay'ın konu ile ilgili kararlarından biri şu şekildedir: "*Borçlunun itirazı üzerine alınan bilirkişi raporunda senet metnindeki yazı ile yazılmış kısımdaki (altıbin) ibaresi üzerinden gidilerek rakamlarla uygun hale getirilmesi amacıyla altımilyon ibaresi haline dönüştürülüp düzeltme yapıldığı belirlenmiştir. Bu düzeltme kısmında borçlunun parafı bulunmamaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 298. maddesi uyarınca senet metninde veya hamişindeki hak ve silinti ayrıca tasdik edilmemiş ise inkârı halinde keenlemyekûndür*[94]." Yargıtay'ın başka bir kararı ise "*Dava konusu bononun rakamla yazılı miktar bölümü ile vade tarihinde silintiler bulunduğu....belirlenmiş bulunmaktadır. ... Mahkemece yapılacak iş, HUMK'un 230 ve onu izleyen hükümleri uyarınca, davacının isticvabı yoluna gidilerek, dava konusu bononun miktar bölümünün gerçekte kaç lira olduğunun sorulması ...*" şeklindedir[95]. Senette yapılan tahrifat ile oluşan yeni miktarı borçlunun kabul ettiğinin kesin delil ile ispatı gerekir[96].

IV. KAMBİYO SENETLERİNE KARŞI SENETLE İSPAT ZORUNLULUĞU VE İSTİSNALARI

1. Senede Karşı Senetle İspat Zorunluluğu

İspat hukuku açısından senet imzalayan aleyhine kesin delildir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 288. maddesi uyarınca değeri 460 Yeni Türk Lirası'nı[97] geçen hukuki işlemler ve 290. madde uyarınca

(94) 12. HD, 23.03.1996 T., 10363/10885, *Kuru*, C. II, s. 2180-2181.

(95) 11. HD, 02.08.1973 T., 3588 E., 3560 K., *Gürbüz*, s. 705.

(96) "Mahkemece, davalı tarafın söz konusu senet üzerindeki düzeltmenin, davacı izni ile yapıldığına dair savunmasını yazılı belge ile ispat edemediği, teklif edilen yemini davacının yerine getirdiği kabul edilerek söz konusu bono nedeniyle davacının davalıya 2000 lira borçlu olduğunun sübutuna karar verilmiş, hüküm Dairece onanmıştır." 11. HD, 28.06.1977 T., 977/3337 E., 3355 K., *Şimşek*, s. 268; aynı konuda 15. HD, 1979/920 E., 1979/1516 K., 21.06.1979 T., YKD, C. VI, S. 2, Şubat 1980, s. 264-265.

(97) "14.07.2004 tarih ve 5219 sayılı Kanun m. 2, A, b ile 21.07.2004 tarihinden itibaren "dört yüz milyon" liraya yükseltilmiş olan bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarındaki senetle ispata ilişkin parasal sınır, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun'a 26.09.2004 tarih ve 5236 sayılı Kanun'un 19. maddesi ile eklenen Ek madde 4 uyarınca, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilân edilen yeniden değerleme oranında arttırılır. 18.11.2005 gün ve 55997 sayılı Resmî Gazete'de ilân edilen Maliye Bakanlığı 353 nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde, 2006 yılı için yeniden değerleme oranı, % 9,8 olarak belirlenmiştir. Buna göre, 2006 yılında maddede sözü edilen parasal sınır 400.000.000 x % 9,8 = 39.200.000 + 400.000.000 = 439.200.000 TL.'dir. Bu şekilde belirlenen sınırlar on milyon lirayı aşmayan kısımlar ek madde 4 uyarınca dikkate alınmayacağından, senetle ispata ilişkin parasal sınır, 2006 yılı için 430.000.000 TL olarak belirlenmişti. 28.11.2006 gün ve 26360 sayılı Resmî Gazete'de ilân edilen Maliye Bakanlığı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde (Sıra No: 363) 2007 için yeniden değerleme oranı % 7,8 olarak tespit

senede bağlı iddialara karşı olan iddialar kesin delil (senet) ile ispat edilecektir. Senetle ispat zorunluluğuna ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun hükümleri kambiyo senetleri ile ilgili ticari davalarda da uygulanacaktır. Nitekim konusu ticari dahi olsa yazılı delile dayanan şahsa karşı savunmada yazılı delile dayanılması gerektiği hususu Yargıtay kararlarında da belirtilmektedir[98]. Kambiyo senetleri ile ilgili davalarda senetle ispat zorunluluğunun bulunduğu durumlar aşağıda incelenmeye çalışılacaktır.

A- Kambiyo Senedinin Bedelsiz Olduğu İddiası

Bir kambiyo senedinde herhangi bir sebeple temel alacak bulunmuyorsa o senet bedelsiz bir senettir. Burada önemli olan nokta temel alacak ilişkisidir. Örneğin, takas, hasar, ayıplı çıkan mal gibi sebeplerle kambiyo senedinin bedelsiz olması söz konusu olabilir. Senet borçlusu, hamil ile aralarındaki hukuki ilişkinin uygulanması ile ilgili olarak senedin karşılıksız kalmış olması sebebi ile, senet bedelini ödememekte direnecektir. Bedelsizlik iddiası şahsi defi niteliğinde olduğundan sadece temel borç ilişkisinin tarafları arasında ileri sürülebilir. Ancak Ticaret Kanunu'nun 599. maddesi uyarınca senedin bedelsiz olduğunu bilerek ve borçlunun zararına hareketle senedi devralan hamile karşı da bu iddia ileri sürülebilir[99].

Taraflar, senedin bedelsiz olması konusunda aralarında anlaşmış da olabilirler. Herhangi bir temel alacak bulunmaksızın bir kimsenin kendini borçlu göstermek suretiyle bir kambiyo senedi düzenlemesi mümkündür. Bu tip senetler hatır senetleri olup diğer kambiyo senetleri gibi ilgilileri hakkında hak ve yükümlülükler doğurur. Senede karşı ileri sürülecek iddiaların Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 290. maddesi uyarınca kesin delil (senet) ile ispatı gerektiğinden, senetlerdeki

---

edilmiştir. Buna göre, maddede belirtilen (senetle ispata ilişkin) parasal sınır 430.000.000 x % 7,8 = 33.540.000 + 430.000.000 = 463.540.000'dir. Ancak 5236 sayılı Kanun'la eklenen ek Madde 4 uyarınca her takvim yılı başından itibaren yeniden değerleme oranı uygulanarak belirlenen söz konusu parasal sınırların on milyon lirayı aşmayan kısımlarının dikkate alınmaması öngörülmüştür. Buna göre, senetle ispata ilişkin parasal sınır 460.000.000 TL.'dir. Bu miktar, 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun'un 2. maddesinde belirtilen değişim oranında 460.-YTL. olarak esas alınmalıdır (5083 s. K. m. 3).", http://www.unzile-durankucukoner.av.tr/DOSYALAR/hukukparasals%C4%B1n%C4%B1rlar.doc (erişim: 09.06.2007).

(98) YHGK, 28.03.1962 T., 12/16, İKİD, Yıl 2, S.18-19, Haziran-Temmuz Ankara 1962, s. 1346-1347; *Yıldırım*, M. K.: Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990, s. 209.

(99) *Ertekin/Karataş*, s. 588.

bedelsizlik iddiası da (hatır için, kredi temini için veya teminat için) tanıkla ispat edilemez, kesin delil (senet) ile ispatı gerekir[100].

Davacının bononun karşılıksız olduğunu ileri sürerek borçlu olmadığı hususunun tespitini talep ettiği halde bu iddiasını tanık dinleterek ispatlaması mümkün değildir[101]. Yargıtay'ın konu ile ilgili kararında da, "... *Davacılardan biri lehtar, diğeri cirantadır. Bu sıfatları itibarıyla davacıların hamiline karşı bedelsizlik iddiasını şahitle ispat etmelerine olanak yoktur. Zira HUMK'un 290. maddesi gayet açık olup, anılan madde ile senede bağlı olan her çeşit iddiaya karşı defi olarak ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemlerin ... liradan bile az miktarda olsa şahitle ispat olunamayacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır. Hal böyle iken mahkemece, şahitlerin senedin karşılıksız olduğu şeklindeki beyanlarının hükme esas alınması doğru değildir*"[102].

Yargıtay'ın 2001 yılında verdiği kararında da aynı husus vurgulanmaktadır. "... *Olayda, davalı çekin ödemeye karşılık keşide edildiğini savunarak eser sözleşmesi ilişkisini reddettiğinden bu ilişkinin varlığı ve ardından çelik kapıların teslim edilmediği dolayısıyla çekin bedelsiz kaldığı iddiası HUMK'un 288. maddesi uyarınca davacı tarafından yazılı şekilde kanıtlanmalıdır...*"[103]

B- Bonodaki "Malen Alındı" Kaydının Aksinin İddiası

Bir bonoya düzenleyen ile senet lehtarı arasındaki hukuki ilişkiyi gösteren bir kayıt konabilir. Bu kayıt genellikle "bedeli malen ahzolunmuştur" veya "bedeli nakden ahzolunmuştur" şeklindeki bedel kaydıdır. Malen kaydı, senedin alınmış olan bir mal karşılığı düzenlendiğini, nakden kaydı ise nakit karşılığı düzenlenmiş olduğunu ifade eder[104].

---

(100) *Kuru*, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, İstanbul 1995, s. 461; *Ertekin/Karataş*, s. 588-589; "... *senedin bedelsiz olduğu iddiasının aynı kuvvette bir belgeyle kanıtlanması gerekir. Bu konuda dinlenen şahitlerin ifadelerine ve bir takım varsayımlara dayanılarak senedin geçersizliğinin ve alacağın muvazaalı olduğunun kabulü ... yerinde değildir.*", 15. HD, 02.06.1988 T., 1998/1931 E., 1998/2344 K., Yargı Dünyası, S. 31, Temmuz 1998, s. 52-53.

(101) 11. HD, 22.02.1979 T., 181/850; aynı yönde TD, 20.11.1962, 1965/3995, *Kuru*, C. II, s. 2330-2331.

(102) 11. HD, 07.10.1986 T., 4559/5041, YKD, 1987/1, s. 68-70; 11. HD, 07.03.1989 T., 5399/1395, *Kuru*, C. II, s. 2331, dn. 754a.

(103) YHGK, 27.06.2001 T., 2001/15-520 E., 2001/553 K., Yargı Dünyası, S. 67, Temmuz 2001, s. 29-31, aynı yönde 4. HD, 20.05.1965 T., 5051 E., 2717 K., İKİD, Yıl 6, S. 61, Ocak 1966, s. 4258-4259.

(104) *Karayalçın*, s. 316.

Bu kayıtlar senedi düzenleyenin karşı edimi lehtardan aldığını belirtmeye yarar. Senette bu şekilde bir kayıt gösterilmiş olması veya olmaması senedin niteliğini etkilemez. Zira kambiyo senedinin düzenlemesi ile mücerret bir borç ilişkisi doğmuştur. Ancak bu kayıtlar bonoyu düzenleyenle lehtar arasındaki iç ilişki yönünden ve ispat konusunda önem taşımaktadır[105].

Senette borcun nedeninin gösterilmiş olduğu durumlarda lehtar lehine senetten kaynaklanan bir karine doğmaktadır. Artık senedin senette yazılandan başka bir sebeple düzenlendiği iddiası kesin delil (yazılı) ile ispat edilebilir (HUMK m. 290). "Bedeli malen alındı" kaydı taşıyan bir bonoda borçlu bu durumun aksini, yani malın kendisine teslim edilmediğini tanıkla ispat edemeyecek, yazılı delil sunmak durumunda kalacaktır[106]. Bonoda yer alan bedeli malen alınmıştır kaydı malın teslim edildiğine bir karine oluşturacaktır[107]. Bunun aksini iddia edenin yazılı delille ispat etmesi gerekir. Aynı durum nakden alındı kaydında da geçerli olacaktır. Nakden de olsa bir şey alınmadığını borçlu yazılı delil ile ispat edecektir[108].

C- Kambiyo Senedinin Anlaşmaya Aykırı Doldurulduğu İddiası

Ticaret hayatında birbirlerine itimat eden kimseler boş bir kâğıda imza atarak diğer tarafa verebilirler. Sadece beyaza imza atmak suretiyle kambiyo senedi (ticari senet) düzenlenmesi mümkündür[109]. İmzalı kâğıdı

---

(105) *Ertekin/Karataş,* s. 169-170; *Öztan,* 1997, s. 1003.

(106) *Kuru,* C. II, s. 2334.

(107) *"Davacı, davalıdan sipariş ettiği mallara karşılık çek ve senet verdiğini, malların teslim edilmemesine rağmen aleyhine icra takibine geçildiğini iddia ederek borçlu olmadığının tespitini talep etmiştir. Aksine âdet veya sözleşme olmadıkça satıcı ile alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdür. Somut olayda, ödeme aracı olan çek ve bedeli malen ahzolunmuştur meşruhatı içeren bonolar verilmiştir... bonolar yönünden mevcut karine karşısında, kambiyo senetlerinin avans olarak verildiğini ve malların teslim edilmediğini ispat yükü davacı alıcıya aittir.",* 19. HD, 08.06.2001 T., 2001/641 E., 2001/4448 K., Yargı Dünyası, S. 71, Kasım 2001, s. 78-79. Bununla birlikte, senetteki bedel kaydı alacaklı tarafından değiştirilmişse bu durumda alacaklı senetten kaynaklanan karineden yararlanamayacaktır. İspat yükü bedel kaydını değiştiren (talil) eden tarafa düşer. *Öztan,* 1997, s. 1007; *Ertekin/Karataş,* s. 555.

(108) *"Bonodaki bedeli malen alınmıştır kaydı malın teslim edildiğine karinedir. Davacının bu karinenin aksini yazılı delille ispat etmesi gerekir. Davalı tanık dinlenmesine muvafakat etmediğine göre bu konuda tanık beyanlarına dayanılamaz.",* 11. HD, 19.04.1990 T., 3002/3470, *Kuru,* C. II, s. 2336; *Öztan,* 1997, s. 1008.

(109) *"Hususi hukuk hükümlerine göre metin bilahare doldurulmak şartıyla sade imza da muteberdir...açığa imzanın kötüye kullanılması TCK' da mala karşı işlenen suçlar babında ve emniyeti suiistimal hükümleri arasında hükme bağlanmıştır."* Erem, F.: "Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması", Yargıtay Dergisi, C. 9, S. 4 Ekim 1983, s.

alan kişi de, imzalı kâğıdı kendisine veren kişi ile aralarındaki anlaşmaya dayanarak bunu doldurur. Senedin düzenlenmesi sırasında yasada belirtilen ve senette bulunması gereken unsurların bulunması zorunlu değildir. Önemli olan, senedin tedavüle çıkarılması anında zorunlu koşullarının bulunmasıdır. Böyle bir senedin geçersizliği ileri sürülemeyecektir. Zira borçlu senedi vermekle o senedin alacaklı tarafından doldurulmasına peşin olarak rıza göstermiş demektir[110].

Borçlu tarafından sadece imzalanarak diğer hususlarının doldurulması başka bir kişiye bırakılan senet borçlunun kabul ettiği şartlar dâhilinde doldurulduğunda sorun yoktur. Aksi durumda, senedin anlaşmaya aykırı doldurulduğu iddiasının ispatının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 290. maddesi uyarınca kesin delille yapılması gerekir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi konu ile ilgili kararında "*Bonoların lehtar kısmının açık olduğu ve bunun sonradan davalı tarafından doldurularak kayınbiraderi ...'ya verildiği ileri sürülmüşse de bu iddiasını ispat edememiştir. Kaldı ki, bu iddianın yazılı delille ispatı gerekirken bu yönde hiçbir delil ibraz ve ikame edilmemiştir...*"[111] denmekte, aynı dairenin başka bir kararında "*TTK'nun 690. maddesi yollaması ile 592. maddesi uyarınca boş bono geçerlidir. Bu senedin anlaşmaya aykırı biçimde doldurulduğunu kanıtlama yükümü bunu öne süren senet borçlusuna aittir. Ayrıca senet borçlusu bu savını belgeyle kanıtlamak durumunda olup tanıkla kanıtlama olanağı yoktur.*"[112] denmek suretiyle senedin anlaşmaya aykırı doldurulduğunun ispatının yazılı delille olması gerektiği belirtilmektedir. Aynı konuda çekle ilgili olarak verilmiş bir karar, "*Çekteki imza davacı tarafça kabul edilmesine*

496; *Erman*, E. S.: Poliçe-Bono-Çek ve Kambiyo Senetlerine Ait Özel Takip Yolları, Ankara 1973, s. 57.

(110) *Öcal*, A.: Beyaz İmzada İspat Şekli, Adalet Dergisi, Yıl 53, 1962, s. 422; *İnan*, A.: Notlu ve İzahlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İçtihatlar, Ankara 1969, s. 130-131; "... *Davacı davalıya beyaza imza verdiğine göre bunun başka bir yolda kullanılabileceğini bilmektedir. Bu kabil işlemler hukuki nitelikçe itimâdi işlemlerdir. Bu nedenle davalının hilesinden söz edilemez ve bu hususta tanık da dinlenemez.*", 13. HD, 18.02.1976 T., 102/1156, *Kuru*, C. II, s. 2412.

(111) 11. HD, 25.05.1988 T., 8873 E., 3415 K., *Ertekin/Karataş*, s. 690.

(112) 11. HD, 02.06.1983 T., 2267 E., 2868 K., *Ertekin/Karataş*, s. 690; Yargıtay'ın konu ile ilgili başka bir kararı da aynı yöndedir. "... *senetler tamamen doldurulmadan tanzim edilip tedavüle çıkarılabilir. Senetlerin anlaşmaya aykırı doldurulduğu iddiasının yazılı belge ile ispatlanması gerekir. Açık muvafakat olmadan dinlenen tanık beyanlarına göre hüküm tesis edilemez.*", 19. HD, 03.06.2001 T., 2001/1568 E., 2001/5172 K., Yargı Dünyası, S. 71, Kasım 2001, s. 82-83; aynı yönde, "...imzalayan kişi aradaki anlaşmaya aykırı şekilde doldurulduğunu lehtar ve kötüniyetli hamillere karşı iddia ve ispat hakkını haizdir. Fakat senede karşı ileri sürülen böyle bir iddianın Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 289. ve 290. maddeleri uyarınca şahitle ispatına cevaz yoktur...", İİD, 10.07.1965, 5978/8763, *Kuru*, C. II, s. 2411.

göre, çekin diğer kısımlarının özellikle bedele ilişkin kısmının sonradan anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğunu davacı yasal delille ispat etmekle yükümlüdür"[113] şeklindedir.

D- Çekle Yapılan Ödemenin Ödünç Olarak Verildiği İddiası

Lehtara olan herhangi bir borcunu ödemek için kişinin çek keşide etmesi mümkündür. Çekin tedavülünün kolay olması sebebi ile lehtar da aldığı bu çekle kendisinin başkasına olan bir borcunu ödeyebilir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin kararında da belirtildiği gibi, "*Kural olarak çek bir ödeme aracıdır. İbraz süresinin kısa tutulmuş olması, muhatap tarafından yapılacak kabulün yasaklanmış olması gibi hükümler, çekin bir kredi senedi şeklinde kullanılmasını önlemek amacına yöneliktir. Böyle olunca çekin fonksiyonu dışında kullanıldığını ileri süren taraf, bu iddiasını kanıtlamak zorundadır. Olayda olduğu gibi davacı çekle ödediği bedelin borç verildiğini ileri sürdüğüne, davalı ise alacağını çekle tahsil ettiğini bildirdiğine göre, ispat yükü çeki ödeme aracı dışında kullandığını iddia eden davacıya ait olması gerekir*"[114].

Keşidecinin çekle yazılı olan miktarı, çekin bir ödeme aracı olması sebebi ile, lehtara ödünç olarak verdiğini iddia etmesi halinde, bu iddiasını senede (çeke) karşı bir iddia olduğundan ancak senetle ispat etmesi gerekir (HUMK m. 290). Bu konuda verilmiş Yargıtay kararlarının ilgili kısımlarında da aynı nokta vurgulanmaktadır. "*Çek kayıtsız şartsız muayyen bir bedelin ödenmesi için yapılan bir havaledir. Bu itibarla dava konusu çeklerin avans karşılığı bulunduğunun ispatı bu genel kuralın aksini ileri süren davacı (keşideciye) aittir. Taraflar arasında yapılan sözleşmede böyle bir kayıt bulunmadığı gibi, çekin ödeme vasıtası dışındaki bir nedenle keşide edildiğinin tanıkla ispat edilmesi olanaksızdır*"[115]. Aynı şekilde, "*... Çek, sebepten soyutlanmış bir ödeme vasıtası olup ilke olarak keşidecinin mevcut bir borcunu ifa amacıyla keşide edilir. Bunun aksini iddia eden ve çekin hamilin ileride ifa edeceği bir edime mukabil keşidecinin önceden bir ödemede bulunması amacıyla keşide edildiğini ileri süren keşideci bu iddiasını ancak kesin bir delille kanıtlamak külfeti altındadır (HUMK m. 290) ...*"[116].

---

(113) 13. HD, 31.10.1991 T., 8551/9887; YHGK, 16.09.1992, 13/301-458, İKİD, 1996/428, s. 12026-12027; *Kuru,* C. II, s. 2412.

(114) 11. HD, 09.05.1977 T., 1680/2407, *Şimşek,* s. 418.

(115) 11. HD, 23.09.1976 T., 3852/3866, YKD, 1978/3, s. 387-388, Batider, 1976/VIII/4, s. 155-156; *Kuru,* C. II, s. 2340.

(116) 11. HD, 08.12.1987 T., 6456/6904, YKD, 1988/6, s. 797-799; *Kuru,* C. II, s. 2341.

2. Senede Karşı Senetle İspat Kuralının İstisnaları

A- Tarafın Tanık Dinletilmesini Açık Kabulü

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 289. maddesi uyarınca, senetle ispatı gereken hususlarda, ilgili hükümlerin hatırlatılarak karşı tarafın açık kabulü (muvafakati) alındıktan sonra tanık dinlenebilmesi mümkündür. Tanıkla ispat yasağı tarafların menfaatlerini korumak için getirildiğinden, bir kimsenin hasmının dinletmek istediği tanıkların dinlenmesine rıza göstermesi halinde artık senede karşı tanık dinlenebilir[117].

Buna göre, bir davada taraflardan birinin senetle ispatı gereken bir hususta tanık dinletmek istemesi halinde hâkim, karşı tarafa kanunen bu hususun senetle ispatının gerektiğini ancak kendisinin muvafakat etmesi halinde tanığın dinlenebileceğini hatırlatır[118]. Hâkim bu hatırlatmadan sonra tarafa tanık dinlenmesine muvafakat edip etmediğini sorar (HUMK m. 289). Eğer karşı taraf açık olarak muvafakat ettiğini bildirirse dava sırasında sözlü bir delil sözleşmesi yapılmış olur ve senetle ispat yanında diğer tarafın tanıkla da ispat etmesi mümkün olur[119].

Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin yaptığı yollama nedeni ile kambiyo senedinin içeriği (örneğin, bedel kaydı, ciro veya aval şerhi, karşılıksız olduğu, vade veya tanzim tarihinin bulunmadığı veya başka türlü yazıldığı) ile ilgili hususlarda, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 289. maddesi doğrultusunda, ilgililer senet karinesinin tanık beyanları ile çürütülmesini kabul edebileceklerdir[120]. Örneğin, çekin bedelsizliği iddiası, hamilin açık muvafakati dışında tanıkla ispat edilemeyecektir[121].

---

(117) *Şimşek*, s. 19-21; *Erdoğan*, C.: En Son Değişikliklere Göre Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1982, s. 403.

(118) *Erdemir*, İ.: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. B, Ankara 1998, s. 1259; "*... bu muvafakatin hukuki sonuç doğurabilmesi belirli işlemlerin gerçekleşmesine bağlıdır. Şöyle ki, hâkim resen karşı tarafa kendisine ispat yükü düşenin iddiasını ancak yazılı delil ile ispat edebileceğini fakat muvafakat edildiği takdirde tanık dinlenebileceğini hatırlatacak, bunun üzerine karşı taraf sahip bulunduğu hakkı yani isterse tanık dinletmeyebileceğini öğrendikten sonra buna rağmen muvafakat ederse tanık dinlenebilecektir.*", YHGK, 18.05.1979 T., 1977/11-654 E., 1979/483 K., YKD, Haziran 1980, s. 770.

(119) *Pekcanıtez/Atalay/Özekes*, s. 367; *Soner*, L. F.: Senetle İspat Zorunluluğu, Delil Sözleşmesi ve Tanık Dinletilmesi, ABD, 1975/5, s. 658; *Taşpınar*, S.: Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Ankara 2001, s. 243.

(120) *Şimşek*, s. 22.

(121) 11. HD, 08.12.1987 T., 6456 E., 6904 K., YKD, 1988/6, s. 797-799; *Kiper*, O.: Hukuk Davalarında Kanıtlar, Ankara 1995, s. 126, dn. 41.

B- Kambiyo Senedinin Ziyaı

Senedin su baskını, yer sarsıntısı, yangın, toprak kayması gibi doğal olaylar sebebiyle kaybolması veya hamilin iradesi dışında oluşan olaylar örneğin, bankaya, mahkemeye veya icra dairelerine verilen senedin kaybolması, çalınması halinde, artık alacağın senetle ispatlanması imkânsız duruma gelecektir[122].

Senedin sahibinin elinde ve beklenmedik bir olay veya zorlayıcı bir sebep nedeniyle kaybolması ve böyle bir sebeple kaybolduğu hakkında kanaat verici delil ve belirtilerin bulunması durumunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 294. maddesi uyarınca tanık dinletilebilecektir. Örneğin, evi depremde yıkılmış ve eşyaları tamamen tahrip olmuş kişinin senedini kaybetmesinde beklenmedik bir olayın gerçekleşmesi söz konusudur. Bu durum kanaat verici delil ve belirtilerle yani takdiri deliller ve tanıkla ispat edildikten sonra artık senet konusu olan hukuki işlem hakkında da tanık dinletilebilecektir[123].

Senedin usulüne uygun olarak bir resmî daireye verilmiş olması ve senedin burada kaybolması ve bu hususa ilişkin kanaat verici delil ve belirtilerin bulunması durumunda senet konusu hukuki işlem tanıkla ispat edilebilecektir. Bu durumda senedin beklenmedik bir olay veya zorlayıcı sebepten kaybolması şartı aranmaz. Örneğin, bononun tahsil cirosu ile bankaya verildiği ve bankada veya postada zayi olduğunun kayıtlardan anlaşılması durumunda hamilin cirantası aleyhine açacağı davada tanık dinletme imkânı vardır[124].

C- Yazılı Delil Başlangıcı Bulunması

Davada senede karşı ileri sürülen bir hukuki işlem hakkında yazılı delil başlangıcı varsa bu hukuki işlem yazılı delil başlangıcı ve tanıkla ispat edilebilir (HUMK m. 292). Yazılı delil başlangıcı dava edilen şeyi ispata yetmemekle birlikte, varlığına delalet eden ve aleyhine ileri sürülen tarafça verilmiş olan belge olduğundan, zamanaşımına uğramış bir bono onu imzalayan kişi aleyhine yazılı delil başlangıcı teşkil eder. Yine, borçlunun yazıp imzaladığı mektup kendi aleyhine, murisin yazısı mirasçılar hakkında yazılı delil başlangıcıdır[125].

Kambiyo senetlerinden "bedeli malen alındı" kaydını taşıyan bir bonoda, borçlu kendisine mal teslim edilmediğini senetle ispat ederse alacaklı bono bedelini borçluya nakden ödediğini tanıkla ispat edebilir.

---

(122) *Kuru,* C. II, s. 2282; *Şimşek,* s. 22.

(123) *Kuru,* C. II, s. 2283.

(124) 12. HD, 08.06.1964 T., 6955 E., 7221 K., *Şimşek,* s. 23; *Postacıoğlu,* s. 636.

(125) *Şimşek,* s. 23-24.

Bu halde bono nakden ödeme için yazılı delil başlangıcı sayılacaktır[126]. Yargıtay konu ile ilgili kararında alacaklının nakit verdiği iddiasını bonoyu yazılı delil başlangıcı sayarak tanıkla ispat edebileceğini içtihat etmiştir: "*İmzası davacıya aidiyeti tebeyyün eden ... liralık senedin HUMK m. 292 hükümleri dairesinde tahriri mukaddimei beyyine addiyle mukaddema davalı tarafından dinlettirilen şahit ifadeleri takdir olunmak ve neticesine göre bir karar verilmek iktiza ederken, davalının münderecatını talil eylediği senette yazılı mebaliğin davacıya verildiğini yazılı bir vesika ile ispat edemediğinden bahisle iptal talebinin kabul olunması yolsuz olduğundan hükmün bozulmasına ...*"[127].

Bu konu ile ilgili bir diğer kararında Yargıtay, "*Davacının ileri sürdüğü çek verilme vakıasının, başka nedenle verildiğini savunmak suretiyle davalı tarafından da kabul edilmiş bulunulması, taraflar arasındaki gerçek ilişkinin ispatı yönünden anılan çekin yazılı delil başlangıcı olarak kabulünü gerektirir. Yazılı delil başlangıcı bulunması halinde tanık deliline başvurulabilir. Yerel mahkemenin bu doğrultuda tanık dinlemesi doğrudur ...*"[128] şeklinde karar vermek suretiyle yazılı delil başlangıcının varlığı halinde tanık dinlenebilmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

D- Kambiyo Senedinin Alınmasında İradenin Sakatlanması

Kambiyo senedi düzenlenmekle asıl borç ilişkisi ortadan kalkmamaktadır. Senedin temelinde yatan hukuki ilişkiden kaynaklanan bir borç doğmasında ve bu borcun kambiyo senedine aktarılmasında olmak üzere iki aşamada borçlunun iradesi oluşur. Şu halde irade sakatlığı bu iki aşamada oluşabilir. Asıl ilişkiden doğan borçta veya bunun kambiyo ilişkisine yansıtılmasında borçlunun iradesi hata, hile veya ikrah sebebiyle sakatlanabilir[129]. İrade sakatlıklarından gabinin kambiyo senetleri bakımından özelliği vardır. Borçlar Kanunu'nun 21. maddesi uyarınca gabinin var olabilmesi için edalar arasında aşırı

---

(126) *Kuru*, C. II, s. 2429.

(127) TD, 06.05.1958 T., 740/1215, *Kuru*, C. II, s. 2429; *Karayalçın*, s. 325.

(128) 13. HD, 19.10.1999 T., 1999/6582 E., 1999/7259 K., Yargı Dünyası, S. 50, Şubat 2000, s. 101; "... *Senet beyyine başlangıcı olarak kabul edilirse borç sebebinin şahitle ispatı caizdir...*", YHGK, 09.05.1962 T., 9/18, İKİD, Yıl 2, S. 20, Ankara 1962, s. 1456-1458.

(129) *Şimşek*, s. 25-26; "*Senedin verilmesine ilişkin anlaşmanın hataen, hile sonucu veya ikrah ile yapılması mümkündür. Bu takdirde yapılan anlaşmanın iptali talep edilebilir. Senedin bu şekilde verildiği tanıkla ispat olunabilir.*", *Budak*, L./*Çelik*, Ş.: Emre Yazılı Senetlerde Defiler, Adalet Dergisi, Yıl 79, S. 6, Kasım-Aralık 1988, s. 48-49; "*Borçlunun alacaklısını sarhoş ederek para yerine birtakım kâğıtlar vererek elindeki senedi hile ile ele geçirmesinin iddianın şahitle ispatına yol açacağı...*" hakkında Fransız Yargıtayı Ceza Dairesi'nin 15.02.1861 tarihli kararı için bkz. *Postacıoğlu*, İ. E.: Şahadetle İspat Memnuiyeti ve Sınırları, 2. B., İstanbul 1964, s. 142.

oransızlığın olması ve bundan başka taraflardan birinin diğerinin zor durumda kalmasından, saflığından veya tecrübesizliğinden yararlanmış olması gerekmektedir. Gabin ancak iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde söz konusu olabilir. Oysa bir kambiyo taahhüdü iki tarafa borç yükleme niteliğinde olmayacağından gabin sebebiyle bir kambiyo senedinin borçlusu bakımından hükümsüzlüğünden söz edilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte kambiyo senedinin dayandığı borç ilişkisinde gabin söz konusu olabilir[130].

İrade sakatlıklarının neler olduğu ve bunların varlığı halinde senedin tanık beyanları ile çürütüleceği hususu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 293. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, tarafların aralarındaki borç ilişkisinde hata, hile, gabin, cebir (zor) ve ikrah (tehdit) şeklinde irade sakatlığının bulunması halinde tanık dinlenebilecektir[131].

İradenin sakatlanması durumuna çeşitli örnekler verilebilir. Örneğin, başka belgeleri imzalatırken, hataya düşürülerek bono imzalatıldığı iddiası hileye dayanır ve bu konuda tanık dinletilebilir[132]. Vadesi geçmiş bonoyu yenileyeceğini bildirerek alıp yırtmak hile niteliğindedir[133]. Hile ile ilgili olarak verilebilecek bir örnek de Yargıtay kararında "... *Davalının davranışı ve inandırıcı sözleri karşısında ilmuhaber veya vadesi geçen bonoyu almadan ve davalının ilmuhaberi imzalayacağına ve bonoyu getirip kendisine teslim edeceğine inanarak davacı yeni vade ile bono düzenlenmiştir. O halde davacının serbest iradesi davalının yanıltıcı söz ve hareketleriyle ortadan kalkmıştır. Aldatılan davacı hataya düşmüş ve ikinci akdi yapmıştır. Bu durum*

(130) *Cerrahoğlu*, M. F.: Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler, İstanbul 1974, s. 48.

(131) Tanık dinlenmesine izin verilen diğer hallerin sayıldığı eser için bkz. *Erol*, A. N.: Hukukta Deliller ve İkamesi, Ankara 1969, s. 62; "*Kanun... sözleşmenin hata, hile, ikrah ile yapıldığının her vasıta ile ispatına açıkça müsaade etmiştir. Hata, hile, ikrah maddi unsurlardır.*", *Belgesay*, M. R.: Adliye Hukuku, C. III, İspat Teorisi, İstanbul 1947, s. 57; "*Maddi olan bütün fiiller, doğurdukları alacak miktarı neye baliğ olursa olsun her vasıta ile ispat edilebilir.*" *Belgesay*, M. R.: Hukuk ve Ceza Muhakemesinde Deliller, İstanbul 1940, s. 91; "*Yanılma, aldatma ve korkutma halleri yargıcı ikna edecek her çeşit delille ispat olunabilir.*", *Koral*, R.: "Takdiri İspat Vasıtaları", İÜHFM, C. XII, S. 1, İstanbul 1946, s. 1167.

(132) "*... iki adet bononun kendisine hataya düşürülerek imzalattırılmış olduğunu bildirmiş olmasına nazaran, bu iddia şekline göre bu davranışın bir hile teşkil ettiğinin kabulü ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 293/V. hükmüne göre tanık dinlenmesi gerekirken bu istemin reddi bozma nedenidir...*", 11. HD, 01.07.1982 T., 3008/3206, *Gürbüz*, s. 1048.

(133) "*... vadesi geçmiş bonoyu yenileyeceğini bildirerek, ...aldıktan sonra yırtması ve yenisini vermemesi hile teşkil ettiğinden, bu durumu kanıtlayan tanık anlatımlarına dayanılarak ve olayın özelliği gözetilerek hüküm tesisi ... doğrudur...*", 11. HD, 04.05.1978 T., 2398/2272, *Gürbüz*, s. 1051.

karşısında olayda iddia yalnız bononun bedelsizliğine müncer olunmuştur denemez. Davacı bu hile iddiasını HUMK m. 293/V gereğince tanıkla ispat edebilir"[134] şeklindedir.

Kambiyo senetlerinde ciranta ile hamilin aralarında borçlunun zararına olarak bilerek işlem yapmaları da hile sayılmaktadır. Bu durumun Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 293. maddesi uyarınca tanık beyanları ile ispatı mümkündür[135].

İkrah (tehdit) sebebiyle irade sakatlanmasının söz konusu olduğu durumlarda tanık dinlenebileceği ile ilgili Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında da "*...Tehdit hukuk düzeni dışında bir davranıştır. Böyle bir davranışın yazılı belgeye bağlanması konunun niteliği ile bağdaşmaz. Bir ilişkinin bulunduğu sırada yazılı belgeyle saptanmış olması bu belge ister adi ister noter belgesi olsun bir tehdit söz konusu ise bu yazılı belgeye karşı tehdidi ileri süren taraf iradenin özgürlüğünü bozucu bu olayı usul hukuku yönünden tanıkla ispatlayabilir*"[136] denmektedir. Aynı şekilde kocasının maddi ve manevi baskısı altında eşinin babası yararına bono düzenlenmesi durumunun da tanıkla kanıtlanabileceği Yargıtay kararlarında yer almıştır[137].

V. SONUÇ

Aleyhine delil olacak kimsenin imzasını taşıyan yazılı belge olan senet, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu sisteminde en önemli kesin delildir. Senetler adi ve resmî olmak üzere iki çeşittir. Usul hukuku bakımından kambiyo senedi ile adi senet arasında fark yoktur.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan senede karşı senetle ispat kuralı uyarınca, bir kambiyo senedinde temel alacağın bulunmaması durumunda o senedin bedelsiz bir senet olduğu iddiasının senet ile ispatı gerekir. Kambiyo senetlerinde yer alabilecek olan "bedeli malen ahzolunmuştur" veya "bedeli nakden ahzolunmuştur" şeklindeki kayıtların aksi de yazılı bir belge ile ispat edilebilir (HUMK m. 290). Kambiyo senedinin tarafların aralarındaki anlaşmaya aykırı doldurulduğunun ispatının da yazılı delille olması gerekir. Kambiyo senedinin üzerinde yazılı miktarın ödünç olarak verildiği iddiası senede karşı bir iddia olduğundan ancak senetle ispat edilebilir. Bununla birlikte senede karşı tanık dinlenmesinin mümkün olduğu durumlar da vardır. Buna göre, bir davada taraflardan birinin senetle ispatı gereken bir hususta tanık dinletmek istemesi halinde hâkimin diğer tarafa kanunen bu

(134) YHGK, 17.04.1968 T., 769-255, *Kuru*, C. II, s. 2403.
(135) *Şimşek*, s. 22.
(136) 4. HD, 10.05.1974 T., 2723/2435 YKD, 1975/5, s. 58; *Kuru*, C. II, s. 2425.
(137) 11. HD, 09.07.1982 T., 3147/3375, *Gürbüz*, s. 1057.

hususun senetle ispatının gerektiğini ancak kendisinin muvafakat etmesi halinde tanığın dinlenebileceğini hatırlatmasından sonra tarafa tanık dinlenmesine muvafakati sorulduğunda karşı taraf açık olarak muvafakat ettiğini bildirirse dava sırasında sözlü bir delil sözleşmesi yapılmış olacak ve senetle ispat yanında diğer tarafın tanık dinletmesine izin verilebilecektir. Senedin sahibinin elinde ve beklenmedik bir olay veya zorlayıcı bir sebep nedeniyle kaybolması ve böyle bir sebeple kaybolduğu hakkında kanaat verici delil ve belirtilerin bulunması durumunda da Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 294. maddesi uyarınca tanık dinletilebilecektir.

Davada senede karşı ileri sürülen bir hukuki işlem hakkında yazılı delil başlangıcı varsa, bu hukuki işlem de yazılı delil başlangıcı ve tanıkla ispat edilebilir (HUMK m. 292). Kambiyo ilişkisinin taraflarının aralarındaki borç ilişkisinde hata, hile, gabin, cebir (zor) ve ikrah (tehdit) şeklinde irade sakatlığının bulunması halinde de tanık dinlenebilecektir.

KAYNAKÇA

Akgün, M. Z.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1966.

Alangoya, H. Y.: Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2000.

Ansay, S. Ş.: Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1957.

Arslanlı, H.: Ticari Senetler Dersleri, İstanbul 1950.

Aygün, M. Y.: "Senet" (Belgit), Yargıtay Dergisi, C. 3, S. 1, Ocak 1977.

Belgesay, M. R.: "Yazılı Deliller", Adliye Ceridesi, 1943/5.

Belgesay, M. R.: Adliye Hukuku, C. III, İspat Teorisi, İstanbul 1947.

Belgesay, M. R.: Hukuk ve Ceza Muhakemesinde Deliller, İstanbul 1940.

Berki, Ş.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959.

Berkin, M. N.: "İspat Hukukunda Senet Delili ve Yazılı Şekil", İÜHFM, C. XII, S. 1, İstanbul 1946.

Berkin, M. N.: "Mühürlü Senetlerin İspat Kuvveti", İBD, S. 2, Yıl XXII, Şubat 1948, s. 51.

Berkin, M. N.: "Usul Hukukunda Senetler ve Senetlerin Delil Kuvveti", İBD, S. 12, Yıl XXI, Aralık 1947.

Bilge, N.: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 2. B., 1967.

Bilge, N./Önen, E.: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978.

Budak, L./Çelik, Ş.: "Emre Yazılı Senetlerde Defiler", Adalet Dergisi, Yıl 79, S. 6, Kasım-Aralık 1988.

Canbolat, S./Canbolat, B.: Ticari Senetlerde Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara 1987.

Cerrahoğlu, M. F.: Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler, İstanbul 1974.

Deryal, Y.: "Bonoda Zorunlu Şekil Unsurları", ABD, Yıl 60, S. 2002/1.

Domaniç, H.: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., İstanbul 1975.

Edgü, E.: Ticaret Hukuku III - Kıymetli Evrak, Ankara 1969.

Erdemir, İ.: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. B, Ankara 1998.

Erdoğan, C.: En Son Değişikliklere Göre Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1982.

Erem, F.: "Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması", Yargıtay Dergisi, C. 9, S. 4, Ekim 1983.

Erman, E. S.: Poliçe-Bono-Çek ve Kambiyo Senetlerine Ait Özel Takip Yolları, Ankara 1973.

Erol, A. N.: Takip Hukukunda Kambiyo Senetleri, Ankara 1971 (Kambiyo Senetleri).

Erol, A.N.: Hukukta Deliller ve İkamesi, Ankara 1969.

Ertekin, E./Karataş, İ.: Uygulamada Ticari Senetler Hukuku, Ankara 1992.

Ertem, A. T.: "Beyyine" Adalet Dergisi, 1948/6.

Fidan, F.: "Resmi Evrakın Özünde Sahtecilik Suçu", Adalet Dergisi, Yıl 80, S. 6, Kasım-Aralık 1989.

Gülerşen, A. K.: "Yazılı Biçimde Yapılan Hukuki İşlem ve Tasarruflarda İmzanın Önemi", ABD, 1979/5.

Gürbüz, A. H.: Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984.

Hirsch, E.: Ticaret Hukuku, 3. B., İstanbul 1948.

İmregün, O.: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1998.

İnan, A.: Notlu ve İzahlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İçtihatlar, Ankara 1969.

Kaçak, N.: İçtihatlarla Bono, Ankara 2001.

Karafakih, İ. H.: Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952.

Karayalçın, Y.: Ticaret Hukuku – III. Ticari Senetler, Ankara 1970.

Kınacıoğlu, N.: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. B., Ankara 1993.

Kiper, O.: Hukuk Davalarında Kanıtlar, Ankara 1995.

Kocaimamoğlu, S.: Ticari Senetler, Ankara 1959.

Konuralp, H.: Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı, Ankara 1988 (Yazılı Delil Başlangıcı).

Konuralp, H.: Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 1999.

Koral, R.: "Takdiri İspat Vasıtaları", İÜHFM, C. XII, S. 1, İstanbul 1946.

Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.: Medeni Usul Hukuku, Ankara 1996.

Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C. II, İstanbul 2001.

Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, İstanbul 1995 (El Kitabı).

Kuyucak, H. A.: Ticaret Hukuku, İstanbul 1939.

Moroğlu, E.: "Bonoda İmza", Makaleler, 2. B., İstanbul 2001.

Mutluay, M. K.: "Zamanaşımına Uğramış Bononun Takip ve Maddi Hukuktaki Yeri", Yargıtay Dergisi, C. 6, S. 4, Ekim 1980.

Oğuzoğlu, A. Ç.: Bono ve Çek Sorunları, 6. B., İstanbul 1996.

Onar, S. S./Belgesay, M. R.: Adliye Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul 1944.

Öçal, A.: "Beyaz İmzada İspat Şekli", Adalet Dergisi, Yıl 53, 1962.

Öğütçü, A. T./Altın, M.: Ticari Senetler ve Özel Takip Yolları, Ankara 1980.

Önen, E.: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979.

Öztan, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2003 (2003).

Öztan F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997 (1997).

Paslı, A.: "Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek", İBD, S. 3, Eylül 2000.

Pekcanıtez, H./Atalay, O./Özekes, M.: Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2001.

Poroy, R./Tekinalp, Ü.: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 13. B., İstanbul 1998.

Poroy, R.: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 11. B., İstanbul 1989.

Postacıoğlu, İ. E.: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.

Postacıoğlu, İ. E.: Şahadetle İspat Memnuiyeti ve Sınırları, 2. B., İstanbul 1964.

Soner, L. F.: "Senetle İspat Zorunluluğu, Delil Sözleşmesi ve Tanık Dinletilmesi", ABD, 1975/5.

Şengül, S.: "Özel Hukukta ve Vergi Hukukunda Delil Sistemi", Maliye Dergisi, S. 47, Eylül-Ekim 1980.

Şimşek, E.: Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ankara 1980.

Taşpınar, S.: Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Ankara 2001.

Tesal, R. D.: Ticaret Hukuku, İstanbul 1984.

Tiftik, M.: "Yazılı Delil Başlangıcı", Adalet Dergisi, Yıl 75, S. 1, Ocak-Şubat 1984.

Tuğ, A.: Türk Özel Hukukunda Şekil, 2. B., Konya 1994.

Tuğsavul, M.: "İspat Külfeti, Kanuni Deliller ve İkamesi", Adalet Dergisi, Yıl 42, S. 7, Temmuz 1951.

Thur, A. V.: Borçlar Hukuku, C. 1-2, Çeviren Cevat Edege, Ankara 1983.

Tutumlu, M. A.: Medeni Yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, Ankara 2002.

Uyar, T.: "Kambiyo Senetlerine İlişkin Özel Takip Yoluna Konu Olabilecek Senetler", Yargıtay Dergisi, C. 16, S. 1-2, Ocak-Nisan 1990.

Uyar, T.: İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, 3. B., C. I, İzmir 2001 (Kambiyo Senetleri, C.I).

Uyar, T.: "Müruruzamana Uğrayan Kambiyo Senetlerinin Akıbeti", İBD, C. XLV, S. 1-2, 1971.

Üstündağ, S.: Medeni Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000.

Yıldırım, M. K.: Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990.

Yılmaz, E.: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1992.